

DANS

12517

Recep ÖZER

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin
Heykel Anasanat Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS ESERİ RAPORU
Olarak Hazırlanmıştır.

ANKARA

Ağustos, 1990

Y. E.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

"DANS, SONU OLMAYAN KALIPLARDAN ÇIKMIŞ
ESTETİK HAREKETLERİN BİRLEŞİMİDİR".

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İş bu çalışma, jürimiz tarafından Heykel Anasanat
dalı YÜKSEK LİSANS ESERİ RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan-----

Doç.Remzi SAVAS (Danışman)

Üye-----

Doç.Hamiye ÇOLAKOĞLU

Üye-----

Yrd.Doç.O.Mete DEMİRBAŞ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine
ait olduğunu onaylarım.

.11./10./1990

Prof.Dr.Süleyman YILDIZ

Enstitü Müdürü

ÖZET

İlkel insanın bilinçsiz hareket dizgeleriyle başlayan dans, kültürlerle, toplumlara ve yaşam biçimlerine göre değişerek bugünkü şeklini almıştır.

Dans, hem görsel, hem işitsel yönüyle hareket ve ritmi kullandığından, plastik sanatlarda farklı dönemlerde sanatçılara konu olmuştur. Artık bu konunun klasik anlamda bir figürün hareketini göstermekten çok, soyutlamalara gidilmesi ve kavramsal yanlarının araştırılması ile ilgilenilmektedir. Antik heykellerdeki elbise kıvrımlarını daha iyi kavratmak için doğadaki benzer şekiller incelenmiştir. Balerinlerin etek kıvrımlarındaki yüzeylerle bağlantılar kurulmuş, bu yüzeyler geometrik planlara dönüştürülerek yeni bir anlatım dili oluşmuştur.

SUMMARY

The dance, beginning with the unconscious motion patterns of ancient people has reached to the known form by changing with respect to societies and life forms.

Since it uses motion and rythm in both visual and audial manner, the dance has been used as a subject by artists in different seasons. Now, for this subject more than showing the motion of a figure in the classical manner, people interest in making abstractions and surveying conceptual sides of it.

In orden to make cloth pleats of ancients statues comprehended better similar shapes in nature have been studies and the relations with the skirt pleats of ballerinas have been established. By changing this surfaces into geometric plans, a new narration language has been created.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZET	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÇALIŞMA ÇİZELGESİ	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

DANS KONUSUNUN PLASTİK SANATLARDA DEĞİŞİK DÖNEMLERDE İŞLENMESİ	4
---	---

BÖLÜM II

KONUYA YAKLAŞIM VE HEYKELSEL SORUNLAR	
I : HAREKET	10
II : HEYKEL VE DANSTA MEKAN	16
III : RİTM	21

BÖLÜM III

YAPILAN ÇALIŞMALARLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR	24
---	----

BÖLÜM IV

SONUÇ	59
KAYNAKÇA	63

ÇALIŞMA ÇİZELGESİ

<u>Heykelin Adı:</u>	<u>Sayfa No:</u>
Heykel I "Ateş Kuşu"	40
Mermer 115X75X68 cm.	40
Heykel II "Ritm Sonrası"	43
Andezit 75X35X25 cm.	
Heykel III "Kuğu Gölü"	52
Mermer 48X52X34 cm.	
Heykel IV "Hareket"	57
Andezit 190X50X25 cm.	

Ö N S Ö Z

İnsanların konuşmaya ilk kez ne zaman ve nasıl başladığı sorusu bizim için gizlerini korumaktadır.

Dans'ın kökeni de dilden daha aydınlık bir konu değildir. Biyolojik açıdan insanoğlu dans etmeden de yaşayabilirdi, ancak günümüzde dans etmeyen bir toplum yok. Kanıtlanması hiç kolay olmamakla birlikte dans, konuşmak ve alet yapmak gibi insana özgü, insanca bir olgudur.

Dans başlığı altında, hareket ve ritm araştırmalarının yoğunluk noktası olmuştur.

Önceki dönemlerde işlenmiş olan heykelsel sorunlar incelenerek ulaşılmak istenen plastik çözümleme için bu ön çalışmalar ışığında deneme ve araştırmalara dayalı bir yol izlenmiştir.

Dans ile ilgili figüratif heykellere bağlı kalmadan hareket, ritm, ışık-gölge ve kompozisyon gibi heykelsel sorunlar üzerinde yoğunlaşarak geometrik formlarla plastik bir anlatım dili oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmalar süresince konuyla ilgili daha önceden yapılan çalışmalar, yazılan yazılardan ve antik sanat eserlerinden yararlanılmıştır.

Özgün bir dil oluşturabilmek için araştırmacı bir yöntem benimsenmiştir.

I- GİRİŞ

İnsanın duygularını ve yaratılışına ilişkin anlatım biçimlerini dans aracılığıyla dile getirmesi hem içgüdüsel, hem de evrensel bir olgudur. (Müzik Ansiklopedisi, cilt 2. 1985)

"İnsan; mekan ve zaman içinde belirli amaçları yerine getirmek için hareket eder. İşte bu amaçlar, herhangi bir zamanda veya tarih boyunca bir dansı diğerinden ayırdeden unsurlardır. Dans, belirli bir ortama ait kişilerce yaratıldığı içindir ki kültürler değiştikçe, dansın amacı da değişmiştir. Bu sanat her halde öznel nedenlerden çok majik dürtüleri harekete geçirecek ayinler için seçilmiş, düzenlenmiş, süslenmiş hareketler olarak başlamıştır. İlkel insan, tanrılarını yatıştırmak memnun etmek için dans ediyordu. Uygarlık geliştikçe, dans folk kültürünün bir parçası oldu; etnik ayrımların ve ulusal inançların ifadesine dönüştü. Çağımızda ise, dans çeşitli biçimler ve amaçlar kazandı.

Günümüzde dansın tanımı her yaratıcı için değişkendir. Her sanat dalından yararlanabilen ve yaratıcının tam anlamıyla özgür olabildiği bir seyirlik sanattır. Fakat dansı oluşturan temel öğeler mekan, zaman ve insan bedenidir. Yardımcı öge olarak genellikle ritmik vuruşlar ve müzikten yararlanılırsa da dans bağımsız bir sanattır. İşitsel eşlik olmaksızın da varolabilir. Mimarlık ve plastik sanatlar gibi mekan içinde bir düzendir. Mekansal ritimden yararlanılır, hem görsel, hem işitsel ritmi kullanan bir zaman-mekan sanatıdır. (1)

II- ESKİ UYGARLIKLARDA DANS

İlk çağda, antik Yunan uygarlığında, büyük bir bölümü akrobatik hareketlerden oluşan dans sanatı, doruk noktasına ulaşmıştır. Eski mezarlarda bulunan çeşitli insan figürleri bu bilgileri doğrulamaktadır.

Eski Mısır'da dans, önceleri sakin iken son devlerde oyuncular çok canlı ve hareketlidirler.

(1) Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını

Hacettepe Üniv.Güzel Sanatlar Fak.Yay. s.211

Dans, ortacağ boyunca gelişmelerini sürdürdü. Rönesans başlarında İtalya ve Fransa'da folklor özelliğine büründü. Dans, sahne gösterisi olunca, taklitli, imceli, töresel ve dini niteliklerini kaybetti. Başlı başına bir sanat haline geldi. Az sonra yükselme eğilimi (elevasyon) görüldü, parmak ucunda dans, 1818 yılına doğru ortaya çıktı.

III- MODERN DANS

20.yy. başlarında genç sanatçılar kuşağı geleneksel balenin akademik kurallarından kurtulmaya çalıştı. Modern dansa yön veren Alman akımcılığıdır. Bu akım bazı temel hareketlere ve duyguya öncelik tanıdı. Ama anlatım ve hareket serbestisinin bir gelişmeye yol açabilmesi için ilkeler konması gerekti. Bu ilkeler, akademik dans kuralları kadar katı değil ama en az onlar kadar kesin ve belirlidir. Çağımızın anlatım araçlarından biri olan modern dans, daha zengin bir dil kullanır, her türlü hareket biçimine yer verir. Her tavır bir düşünceyi, bir duyguyu, bir heyecanı dile getirir. (Meydan Larousse. 3.cilt, s.389)

I.BÖLÜM

DANS KONUSUNUN PLASTİK SANATLARDA DEĞİŞİK DÖNEMLERDE İŞLENMESİ

Geçmişten günümüze kadar dans konusu farklı dönemlerde, farklı biçimlerde sanata konu olmuştur.

İlk çağlardaki dans ile ilgili heykellerde hareket ön plandadır.

Roma çağı (M.S. 2.yy.) na ait Perge'de bulunan dansöz heykeli önemli örneklerden biridir.

"Figür, kalça hizasında kumaş ile sıkılmış, ince kumaştan kolsuz uzun khiton giymiştir. Kıvrım sistemi hem figürün şiddetli hareketini dile getirmekte, hem de vücudun şekillerini tüm plastiğiyle yüzeye yansıtmaktadır". Katlanarak kalınca kumaş durumuna getirilmiş khiton arkadan kalçaya dolanarak iki yandan öne alınmıştır. Sol yanda bileğe dolandıktan sonra serbest ucu hareketin şiddetinden dalgalanmakta, sağ yanda eliyle kavranmış himationun diğer ucu yine açılarak dalgalanmaktadır.

Himationun bu motifi, figürün merkezkaç hareketini dile getirir. Başın, özellikle boynun şiddetli bir şekilde sağa çevrilmesi bu hareketi doruğa ulaştırır. (Türk Ark.Derg. sayı:2, s.13)

DANSÖZ

Roma çağı sanatçısı için önemli olan figürün güzelliği ve harekettir.

Hareket, etki ve taşıdıkları kaygı, sanatçıların yaşadıkları döneme ait olanlarda, sanatları sınırlı bir zamana sığdırılamaz. Ve hem dün, hem bugün, hem de yarına aittirler.

Empresyonist sanatçılardan Degas'ın balerin çalışmalarında klasik eğilimler hissedilmektedir.

"Degas onlara, izlenimcilerin manzaraya bakışlarındaki tutkusuz nesnelikle bakıyordu. Onu ilgilendiren şey insan biçimi üzerindeki ışık-gölge oyunları, devirgenliği veya mekanı ifade etme olanağıydı." (Sanatın Öyküsü s.418)

1880 yılında Degas, balerin heykelinde kolaj tekniğini kullanarak geleneksel anlatım yöntemlerinin dışına çıkan ender örneklerden birini vermiştir. Bu heykel, bronzdan yapılmış ve üzerindeki kumaş giydirilmiştir. Bu döneme kadar iki ayrı renkteki taşın, bronzun ve taşın tek bir kompozisyonda kullanıldığı görülmemektedir. Geleneksel gereçler dışında endüstri ürünü bir gerecin kullanımını önemli bir yenilik olarak kabul etmek gerekir. (H.Ü.G.S.Fak.Yay. :5, Tükriye'de ve A.B.D.'de Çağdaş Plastik Sanatlar S.99).

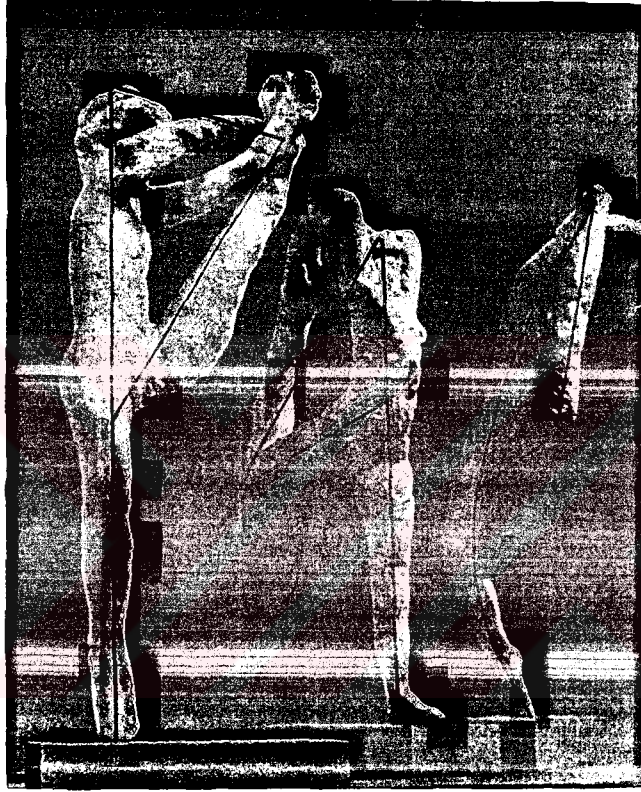
Sanatın Öyküsü. E.H.Gombrich

Çev. Bedrettin Cömert.

DEGAS (Küçük Dansçı)

Rodin'in dans konusu ile ilgili maketlerinde (Resim-1) bir takım doku ve detayların yoksunluğu formları daha da güçlendirdiği görülür.

(Resim-1)

RODİN Maket

Hareket ve ışık ön plandadır. Hareket genellikle anlık bir şekilde ifade edilmiş, bir an sonra tekrar edeceği hissi uyandırır. Bu doğal hareketlerin yanında ışığın yüzeyler üzerinde titreyiş bir özellik göstermesiyle de plastik hareketlilik görülür.

Heykeltıraşlıkta dansı konu edinen bir başka sanatçı da Carpeaux'dur.

Paris operası cephesindeki heykel gurubu, hareket zenginliği bakımından önemlidir. (Resim-2)

CARPEAUX (Dans)

(Resim-2)

Figürlerin hareket eden gövdeleri, dans etme duygusunu anımsatan hareketleri, zarif kumaş kıvrımları, ahenkli olarak hareket çizgilerini devam ettirir. Bu bir bakıma Barok anlatımın kıvrımı, bol kumaş zevkini hissettirmektedir.

Orta kısımdaki dikey hareket, sağdaki kadının sol ayağından başlayıp, kolunu havaya kaldıran erkek figürünün el ucuna kadar devam eder. Sağdaki diyagonal çizgi kadın figürünün ayak ucundan başlayıp eline kadar gider. Soldaki figürde de benzer hareketler vardır. Yine orta kısımdaki kanat, kumaş ve çevresindeki figürler, her hareket bir kompozisyon bağlantısında düşünülerek yerleştirilmiştir.

II. BÖLÜM

KONU YA YAKLAŞIM VE HEYKELSEL SORUNLAR

I. HAREKET

İnsanlık, evrimin her basamağında ışıktan ve hareketten etkilenmiştir. Araştırmacı olarak onların yasalarını ve kullanımlarını bulmaya çalışmış ve onları sanat eserinde betimlemekle kalmayıp esere dahil etmeye de çaba göstermiştir.

Hareket; heykeli oluşturan formların, planlarının yön farklılıklarından doğan ışık-gölge farklılığıyla elde edilir.⁽²⁾

(2) Modelaj Remzi SAVAŞ s:28

Bu konuda doğal hareketle, plastik sanatlardaki hareketi birbirinden farklıdır. Bir heykelin koşma, yürüme, bir iş yapma görünümünde oluşu, onun hareketi için yeterli değildir. Eğer bir heykelde doğal hareketle sağlanan yön karşıtları üç boyutlu bir durum göstermiyorsa heykel, hareketten yoksun demektir. Buna karşı üç boyutlu yön karşıtları gerçekleştirilmiş bir heykel dimdik dursa bile yinede hareket halindedir. Bu hareket, plastik harekettir. (3)

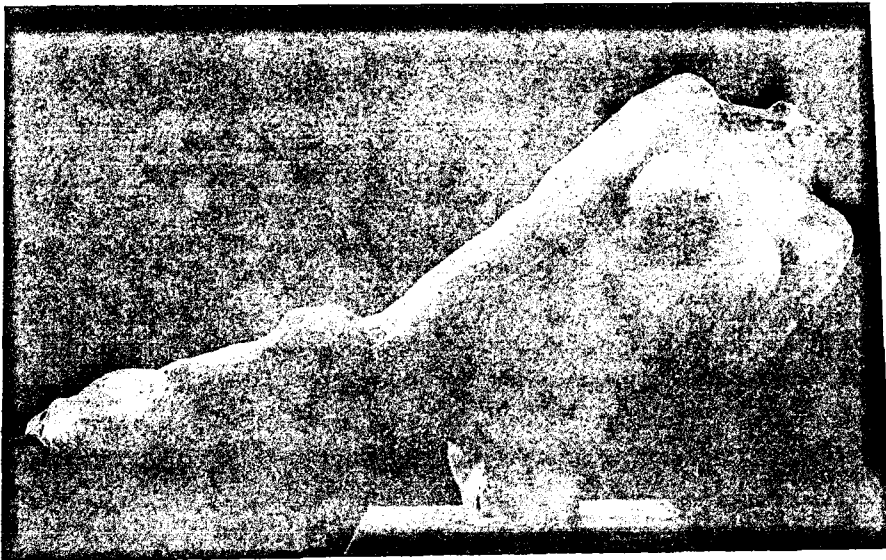
Heykelde hareket, anlık bir hareket değildir. Heykel bir hareketin birikimini (konstrüksiyonunu) oluşturur. Ayrıca hareket sağlayıcı bir özellik de gösterir. Heykeli oluşturan parçaları birbirine bağlar. Heykelde hareket tek yönlü düşünülmemelidir. Bilindiği gibi heykel gerçek bir boşluk içinde oluşur ve üç boyutlu bir anlam ifade eder.

Hareketin heykelde kullanılması zaman içinde değişiklikler göstermiştir. Arkaikde durgun statik bir yapı içinde depolanmış bir hareket varken, heykelin kitlesinin boşluğa açılmasıyla dinamik bir özellik almıştır. Yapılmış bütün heykelleri hareket yönünden aynı özelliğe koymak mümkün değildir. Rodin'deki hareket ile Maillol'daki hareket çok farklı özellikler gösterir. (Resim-3)

Arkaik heykeller, anıtsal özellik gösteren heykellerdir. Maillol'un heykelleri bunlara benzer özellik

(3) Resim Sanatının Yöntemleri K.Keskinok, s.1

gösterir. (Resim-4) Buna karşılık Rodin Giacometti, aynı özelliği göstermez. Çünkü, heykellerin mimarisi farklıdır. Rodin'in bir heykeli ile Maillol'un bir heykeli karşılaştırıldığında, Rodin'deki ı ışık titreşimleri, parçalanmış yüzeyler heykeli fiziki yönden zayıflatır. Maillol'da ise yüzeyler parçalanmaz. Bir takım doku ve detayların yoksunluğu, formları daha güçlendirir. Bazı sanatçılar modern heykele mekanik hareketi katmasıyla hareketli heykeller oluşturmuşlardır. Bu tür hareketle daha önce bahsettiğimiz hareket arasında fark vardır. Mekanik harekette heykeli oluşturan elemanlar sabit değildir. Heykelde hareket kavramı antikten figüratif anlatım biçiminin geçerliği olduğu döneme kadar ele alınmıştır. Ancak bu hareket mekanik bir hareketten çok plastik bir harekettir. Gabo'nun heykellerinde bu tür bir hareketin yokluğundan söz edilmez. Kullandığı gereçler ve gereci kullanış şekli, heykeline hareketin ötesinde enerjik bir etki vermiştir. Şüphesiz Gabo'nun sinetik konstrüksiyonları Calder'i etkilemiştir. Ancak, Calder heykele katılan bu mekanik hareketi kendine özgü bir yapı duyarlılıkla uyaştırmıştır. Zaten ona özgünlük kazandıran da budur. Mobillerini renklendirdiği de görülür. Her ayrı parça belli bir denge kurabilecek şekilde tıpkı bir tuval boyanır gibi boşlukta boyanmıştır. Parçalar arasındaki renk ilişkilerinde açık-koyu, parçaların büyüklük ve küçüklükleri, renklendirmede dikkate alınmıştır.

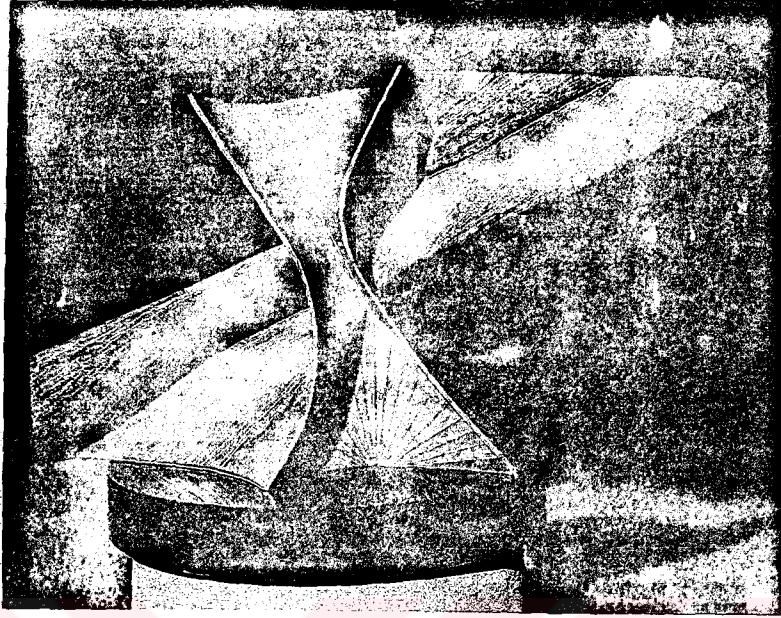
RODİN

(Resim-3)

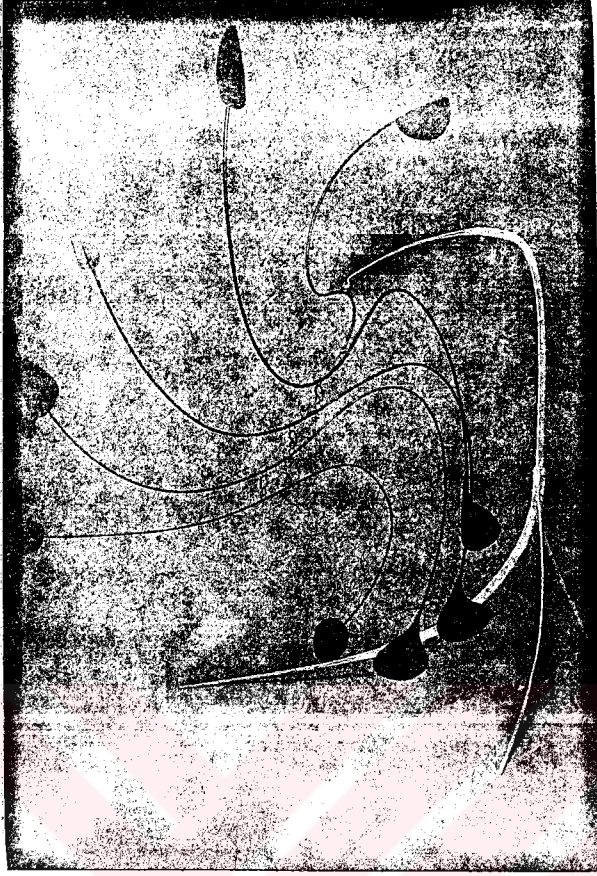
MAÏLLOL (Nehir)

(Resim-4)

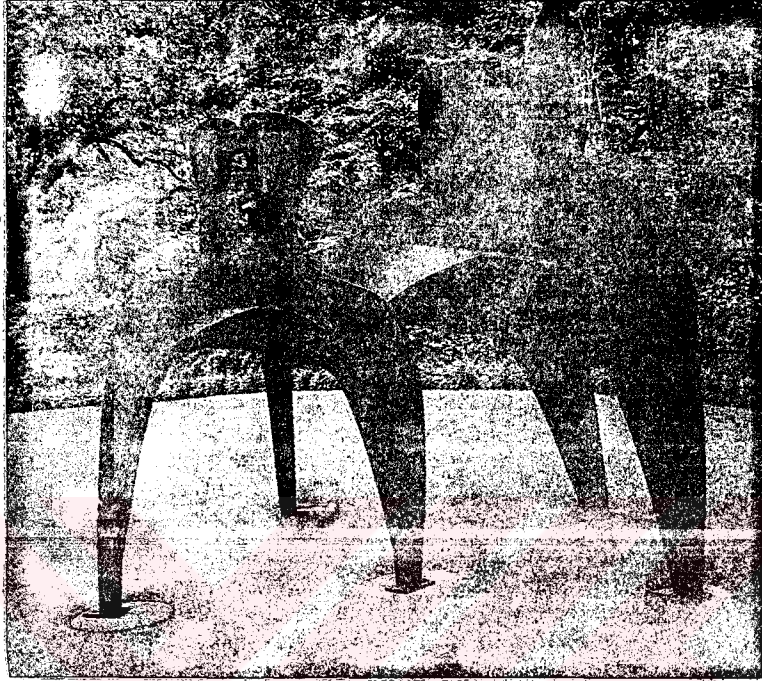
PEVSNER (Resim-5)

Ayrıca parçaları birbirine bağlayan tel ve demir çubukların boşlukta oluşturdukları grafik etki bunların meydana getirdiği ritm, mobil heykellerinin özelliğidir. Calder, mobil heykeller yanında stabil adı verilen hareketsiz heykeller de yapmıştır. Mobil ve stabil birbirlerinin tersi anlamındadır. Mobilde hareket vardır. Bu hareket herhangi bir motorla verildiği gibi, hava akımı veya elle dokunularak da verilebilir. Gabo ve Pevsner'in yapıtlarında kullandıkları gerecin şekillendirilmesinden gelen enerjik bir özellik hakimdir. Heykellerinde kullandıkları çizgisel elemanlar, heykelden boşluğa dağılan fışkıran büyük bir güç ve dinamizm etkisi verir. (Resim-5).

CALDER (Resim-6)

Soyut akım içinde Alexander Calder, mobil ve stabilleriyle özgün bir boyut kazandı. Calder başta küçük elektrik motorlarıyla yapıtlarına uyguladığı hareketi daha sonra gerçekleştirdiği mobil heykellerinde elle doku-
narak yada hava akımıyla elde etti. Bu heykellerinde önemli olan, parçaların hareket içinde boşlukla ve birbirleriyle ilişkileridir. Organik formların geometrik formları geçiş yaptığı bu metal parçaları tıpkı bir palmye ağacının hafif bir rüzgarda titreşimini anımsatır. Bir kelebeğin kanatlarını oynattığı gibi her parça boşlukta kımıldanır. (Resim-6)

CALDER (Stabil)

II. HEYKEL VE DANSTA MEKAN

Heykel ve dans kavramlarında bir mekan gereksinimi vardır." Mekan, genel tanımlaması içerisinde çok geniş kapsamlıdır. Sonsuzluğu içeren uzaydan başlayıp içinde bulunduğumuz en küçük hücreye kadar iner."(4)

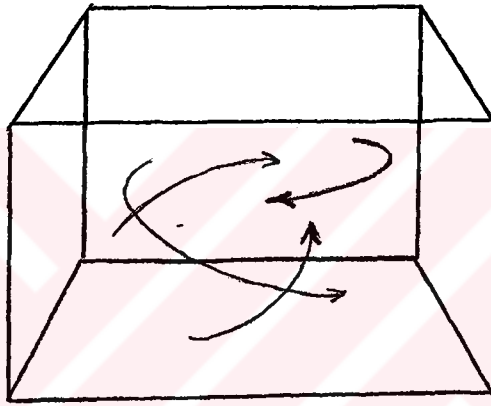
İnsanoğlu doğal çevreyi kendi çabalarıyla kendi yararına uygun bir biçimde düzenleyerek yapay mekanlar oluşturmuştur. Mekan kavramı zaman süreci içerisinde gelişmiş, farklı çeşitlemeleriyle farklı boyutlara ulaşmıştır.

Belli bir amaçla, insan eylemlerine dönük olarak düzenlenmiş olan çevreye Mekan denir. Çevre düzenlemesi ile oluşan mekan biçimlenişi bir mimari ürünü ortaya koyar.

(4) İç Mekan Düzenleme Bilim D.Konf. s.23

Sahne mekanı, dış mekandan belli bir ölçüde ayrılmış ve içinde eylemlerin yapılabilmesi için hazırlanmış özel bir çevredir.

Dansçılar mekanda çeşitli hareketler ve düzenlemeler içinde, çizgi, biçim ve yığın açısından seyirciye duygusal etkide bulunurlar. (Resim-7)

Resim-7

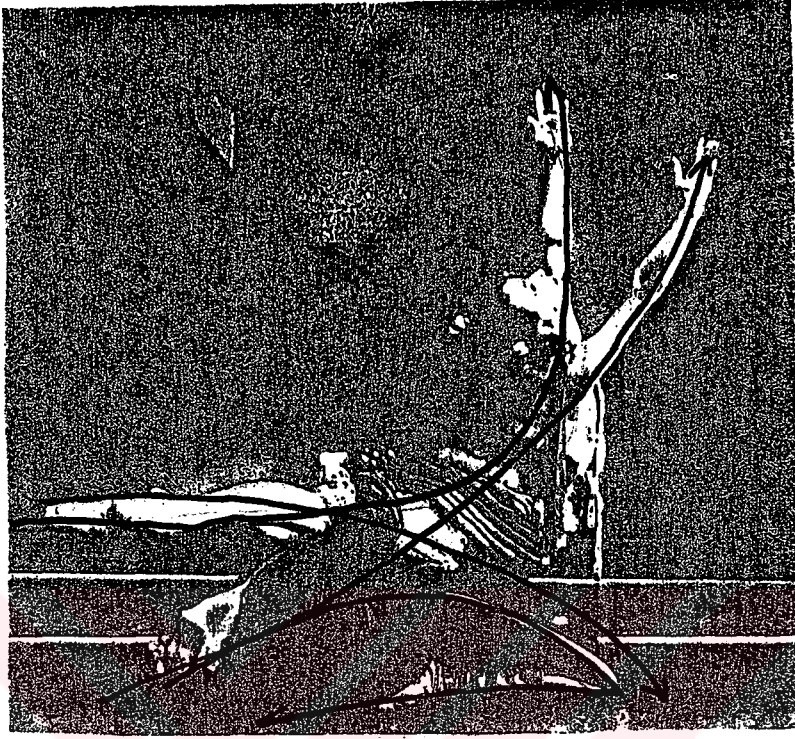
Dansçılar, zaman ve mekan içinde anlık değişimler gösterirler. Bu değişimler zaman sürecinin modle edilmesi, biçimlendirilmesiyle ilgilidirler. Dans, tiyatro, sinema gibi sanat dallarında, zaman süreci içinde modle edilmekle beraber mekansal niteliklerin olduğu görülür.

Boyutlar

1 zamansal boyut (Z) müzik, konuşma

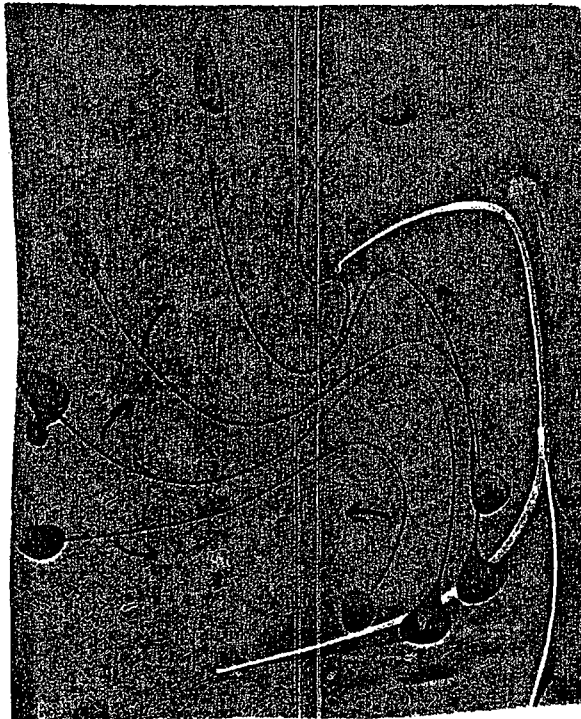
2 mekansal boyut	(M^2)	desen, resim
3 mekansal boyut	(M^3)	heykel, mimari
3 mekansal boyut	(M^3)	dans, canlı sahne, tiyatro.

Zaman, hareketin oluşturduğu bağıl bir kavramdır. Hareket maddenin ayrılmaz bir özelliği, onun varoluş biçimidir. Madde ve hareket aynı gerçekliğin ancak bir arada varolabilen iki farklı görünümüdür. Maddesiz hareket olmayacağı gibi, hareketsiz madde de olmaz. İşte bu maddelerin hareketinin doğurduğu ilişkiler zaman kavramını oluşturur. Nasıl mekan kütlelerin, nesnelerin varlığından doğuyorsa, zaman da bunların hareketinin varlığından ortaya çıkar. Biz maddelerin hareketine; her madde yalnız hareket ettikçe varolabildiğine göre, ancak bir zaman kavramı ile anlayabiliriz. İnsan tüm gerçeklikleri dış dünyaya, bu zihinsel boyut ile anlayabilir.

Her iki resimde de bir hareketlilik vardır. İkisi de bir süre sonra değişir.

Görülüyorki hareket, en basitinden, en karmaşığına kadar sık bir şekilde yaşamın içindedir.

Dansçı mekanda hareket etmekte, dolasmaktadır. Bu nedenle belli bir süre içinde ard arda gelen bir film şeridi gibi geçen algılarımızdan oluşan izlenimlerimiz bizi zaman içinde etkiler. Öte yandan bu öğelerin çoğu zaten durağan değil, devingendirler. Yani dansçılar, insanı zaman ve mekan içindeki devinimleriyle etkiliyor ve ayrıca ister görünüşte devingen ister durağan olsunlar; zaman içinde belli bir hareket, değişim içindedirler.

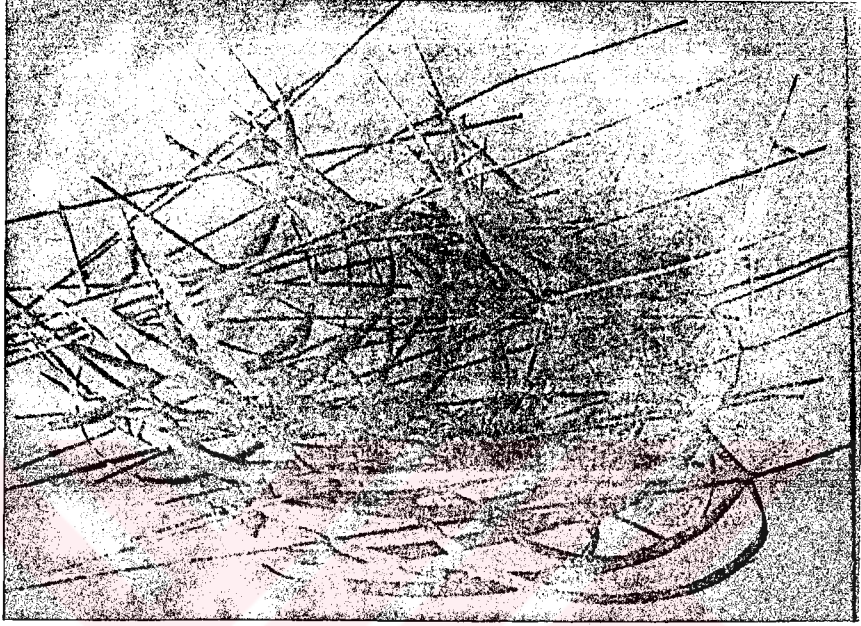

III RİTM

Ritmin dayandığı temel harekettir. Noktaların, çizgilerin, lekelerin, ölçülerin ve renklerin bir yapıda tekrarı ritmiktir. Ritm, grafiksel olarak bir yapıda, bir düzen ve karakterde çıkan, inen, kuvvetli-zayıf, uzun-kısa, olarak anlatılabildiği gibi, düzgün olmayan, devamsız, serbest ve organik olarak özgür bir hareketle de anlatılabilir."Ritmik yapılar büyük bir güce ve dinamizme sahiptirler. Gece, gündüz tek bir düzede devam eden denizin dalgalarının kıyı şekillerini değiştirdiğini düşünürsek bu gücü daha iyi anlarız. Afrika danslarını düşününüz. Büyük ve güçlü tamtamların ritmik müziği ile yapılır. Bu dansı yapanları kendinden geçirebilecek bir davul veya tırampetin ritmik sesini bütün vücudumuzla duyduğumuz olmuştur. Ritmin insan yaşantısındaki yeri ve varlığı olağan karşılanırken, olmadığı zaman daha çok göze çarpar. (Resim: 8). Eğri ve doğrulardan oluşan bu yapıda eğri ve doğruların tekrarı ritmiktir. Bu ritmik yapıda eğri hareketler doğru hareketlere göre daha üstün (dominant) dır. Eğri ve doğru hareketlerin zıtlığı yapıdaki hareket dengesini oluşturmakta. Hareketlerin farklı aralıklarla tekrarı da ritm yönünden monotonluğu önlemektedir.

(Resim:9) Bu örnekte bir merkezden etrafa yayılan ritmik hareket, ortadaki dikey hareket ile dengelenmekte. Yatay hareketler bir tek dikey hareketle dengeye getirilmiş durumda. Ancak bu dengede dikey hareketin kalınlığının büyük önem taşımakta. Yatay hareketlerin kalınlığında bir

dikey hareket aynı dengeyi sağlayabilmek için yeterli olmayacaktır. (5)

(Resim-8)

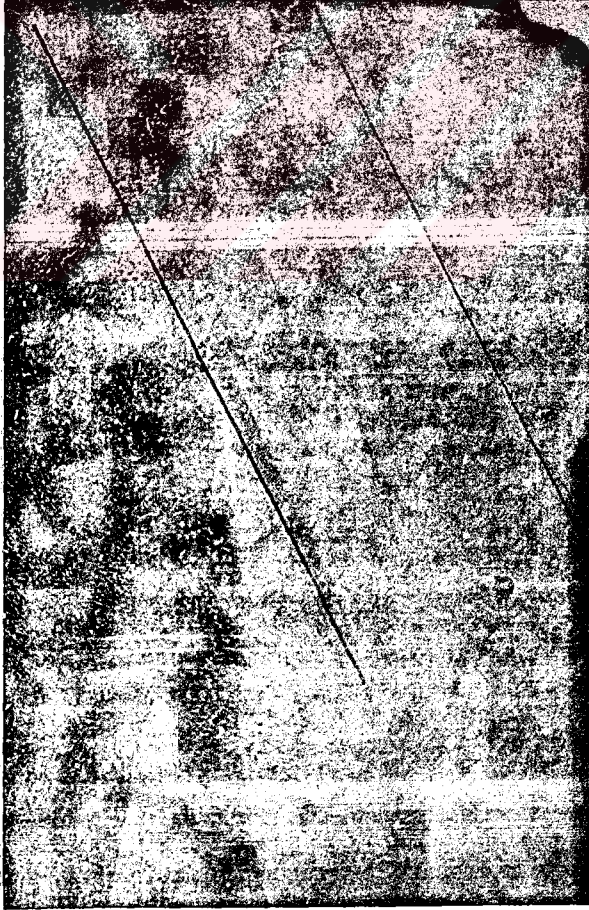

(Resim-9)

(5) Remzi SAVAŞ İnşa ve Form

Birbirlerine paralel diklerin yada yatıkların tekrarı birer ritmik durum oluşturlar. Bu en ilkel ritm biçimidir.

Hitit uygarlığına ait, heykel sanatında ortaya çıkan eserleri incelersek, Eti tanrılarının silah ve sembollerinin omuzlarına dayayarak tuttuklarıdır. Yine özelliklerine göre mızrak, ok, balta ve topuz taşırlar. Ellerin de taşıdıkları aletle aralar birbirine eşittir. Yani bu ritimde unsurlar aynı zaman boyutu ile birbirleriyle ilişkiler kurar ve ritmik sonucu oluşturlar. Bu hareketin düzenli tekrarı da ritmi sağlar. (Resim-10)

(Resim-10)

II- YAPILAN ÇALIŞMALARLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR:

Negatif ve pozitif biçim ilişkisi, çalışmalarım-
da temel olmuştur. Bu zıtlıkların kaynağı, bazen antik hey-
kellerdeki elbise kıvrımları, bazen de bir balerinin tül-
den eteğindeki harekettir.

Eskiden elbise örttüğü insan vücudunu iyice göster-
mek için güzel bir fırsat sayılıyordu. Büklümleri, aynı za-
manda bu büklümlerin örttüğü vücudu doğru göstermek, giyi-
nişle vücut arasındaki karşılıklı aykırılığı iyice belirt-
mek. Elbiseyi vücuttan ayırmak ve ona gerçek bir hayat baş-
langıcı sağlamak için incelemelere girişilmesi gerekmiştir.
Elbise önce deriye az çok yapışık, az çok bükülmüş sert bir
kılıf şeklinde idi. (Resim:11)

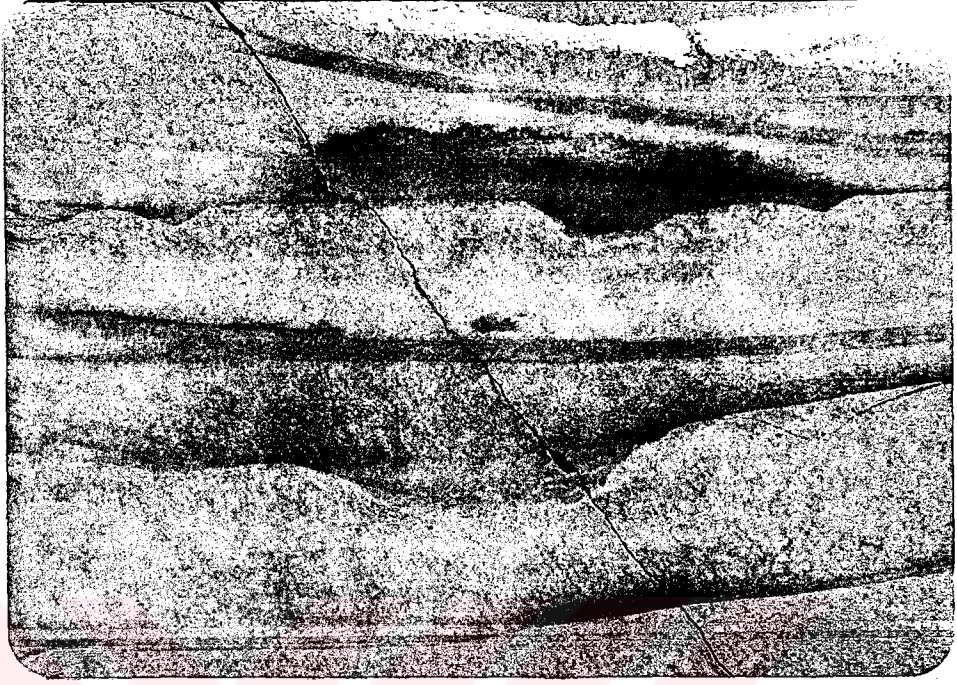

Resim:11

Roma döneminde kumaş, gerektiği kadar kalınlaşıyor, yer tutuyor, bükümler arasında boşluklar bulunduğu hissi- ni veriyor. Bu bükümler artık mermerin yüzüne dokunmakta aralarındaki açıklık, derinlik gittikçe artmakta, aynı zamanda sadeleşmektedir. Elbise hareketini izlemek, faa- liyete imkan vermek suretiyle ve abenkli bir şekilde kul- lanılmaya başlıyor. (Resim-12)

(Resim-12)

(Resim-13)

Antik heykellerin elbise kıvrımlarındaki planlar girinti ve çıkıntı zıtlıklarından oluşur. (Resim-13) Bu zıtlıklardan yola çıkarak kendi çalışmamda yuvarlak hatlardan oluşan geçişleri daha sert geometrik planlara dönüştürdüm. Dönüşüm öncesi ı ışık-gölgedeki belli-belirsizlikler, geometrik yapıda kesin bir şekilde ortaya çıkarak daha canlılık kazandı.

Böyle bir değişimdeki amacım, heykele sanki uzaktan bakılacakmış gibi bir etki vermektir. Bütün bu bilgilerin doğrultusunda çalışmamın oluşumu düşüncemde belirirken, bu düşüncemle eş değerli olabilecek görsel formu şekillendirmenin yollarını araştırdım.

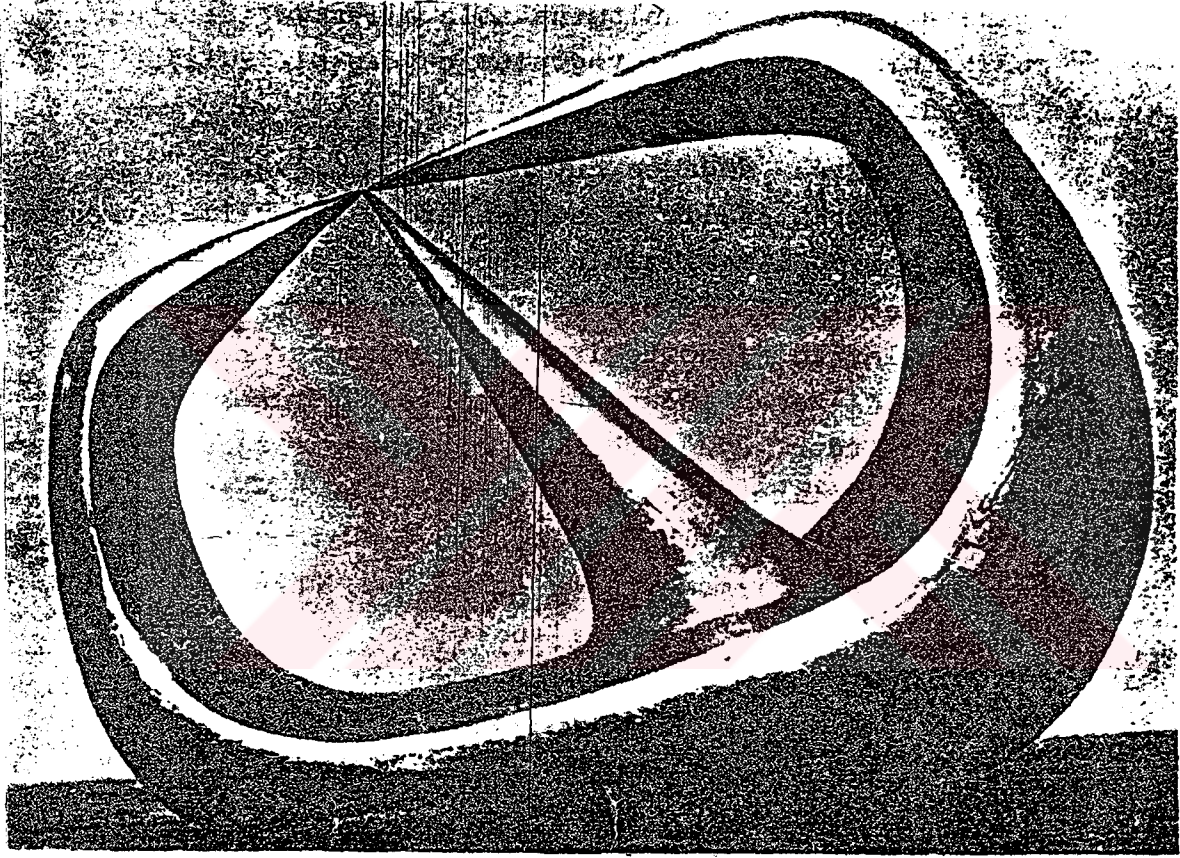
Deniz kabuğunun formu, çakıl taşlarının formu araştırmalarımda beni yakından ilgilendirdi. Günümüz büyük sanatçılarının başarıları, doğadaki formları kendi amaçlarına göre yorumlayıp kullanabilmelerindendir.

Henry Moore, çakıl taşlarının, kemiklerin formlarının ve deniz kabuklarının formlarını analiz ve sentez edilerek yapıtlarında kullanmıştır. (Resim-14)

Resim-14 HENRY MOORE (Desen)
Noktalı Şekiller

Hareket dizgesi içinde deniz kabuğunun soyutlayarak ulaştığı form görülmektedir. (Resim-15)

Resim-15 HENRY MOORE (Üç Nokta)

Çalışmalarında doğadan yararlandım. Örneğin bir deniz kabuğu ile elbise kıvrımları arasında bir benzerlik kurmaya çalıştım. (Resim-16 a,b,c)

Resim a

Resim b

Resim c

Elbise kıvrımlarını kullanarak yapılan soyutlamalardan sonra oluşturulan geometrik düzenlemede hareket, çizgi, ışık-gölge gibi heykelsel sorunları araştırdım.

Hareket çizginin kendine özgü bir karakteridir. Çizgi, inşa için yine temel elemanlardan biridir. Parçaları birbirine bağlar, ayrıştırır, çevreler ve değişik şekillerde birbirleriyle kesiktirir.

İki paralel çizgi arasında bir üçüncü çizgi, r (Resim-17) oluştururlar. Buradaki negatif-pozitif ilişkisi görsel yaratıcılığın en önemli zıtlıklarından biridir. İki çizgi arasında beliren bir üçüncü çizgi, kendini meydana getiren çizgilerle bir bütünlük oluşturur.

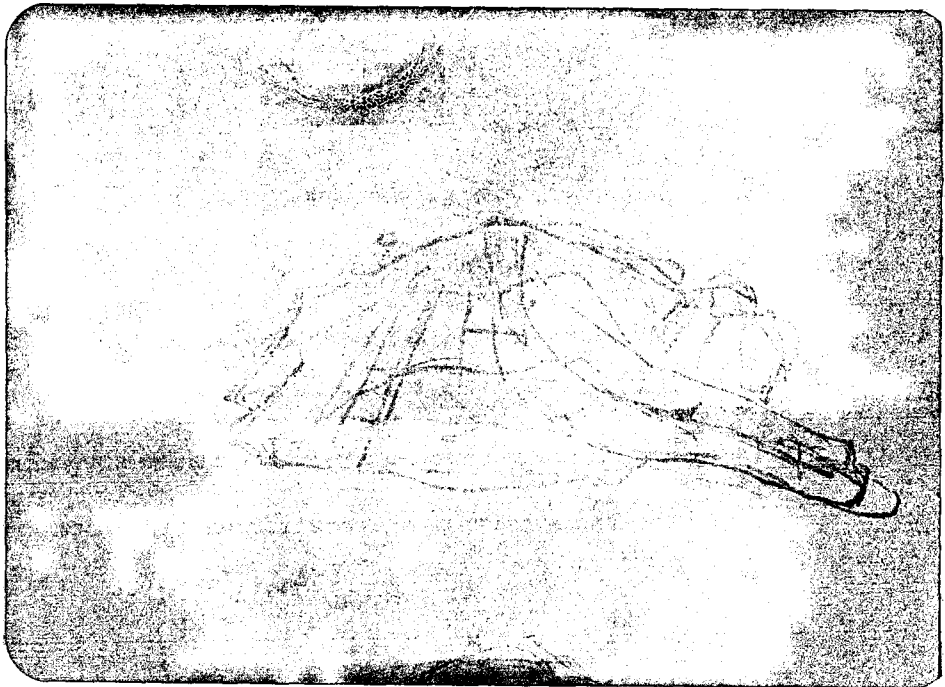

Resim-17

Çizgi, karakteri, yönü ne olursa olsun hareket ifade eder. Dikey, yatay, diyagonal, kırık ... vb. bu tür çizgisel hareketlerin insan üzerindeki psikolojik etkisi değişiktir. Dikey çizgi, müspetlik, sağlamlık, yatay çizgi ise pasiflik, diyagonal çizgi de enerjiyi ifade eder. Dans ile ilgili oluşturulan kompozisyonlar, bazen çok hareketli ve enerjiktir. (Resim-18) Bazen de duragandır. (Resim-19)

Resim-18

Resim-19

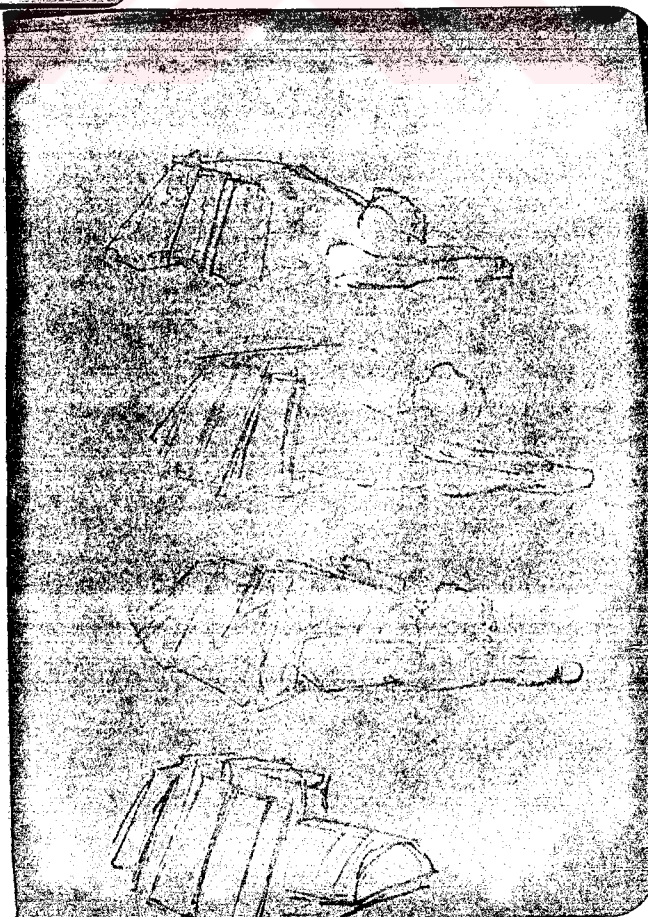
Çizilen eskizin ritm araştırması açısından ele aldım. Balerinin eteğindeki çizgileri düşünerek, bunlarla elbise kıvrımları ve deniz kabuğunun çizgileri arasında bir bağlantı kurmaya çalıştım. (Resim-20) (a,b,c,)

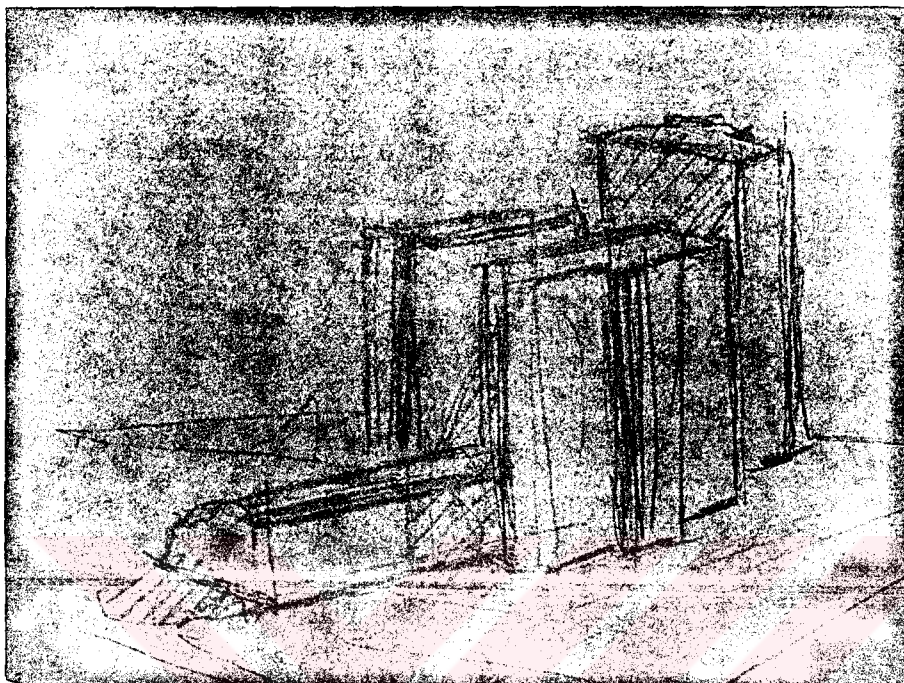
Üçünde de ortak olan bu ritmik çizgilerden, bir detay alarak kompozisyon oluşturma yoluna gittim.

Desen 1

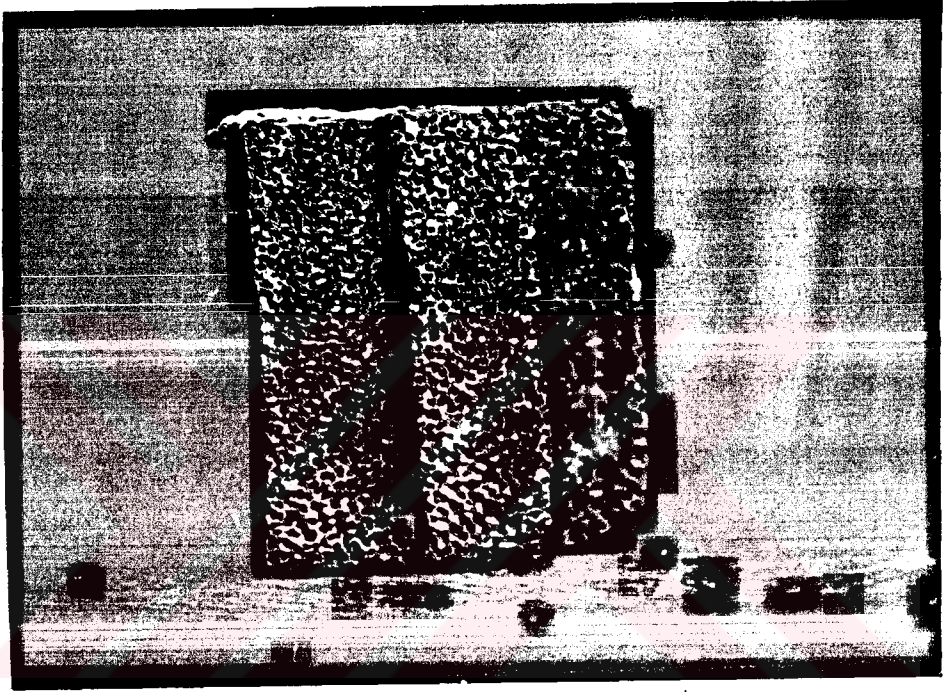

Desen 2

Desen 3

İlk aşamada ritmin en iyi şekilde vurgulanması ve parçalardan bütünü sezdirilmesini düşündüm. Ytong taşını kullanarak yaptığım makette ritmik çizgilerinamacıma uygun olarak biçimledim. (Resim-21)

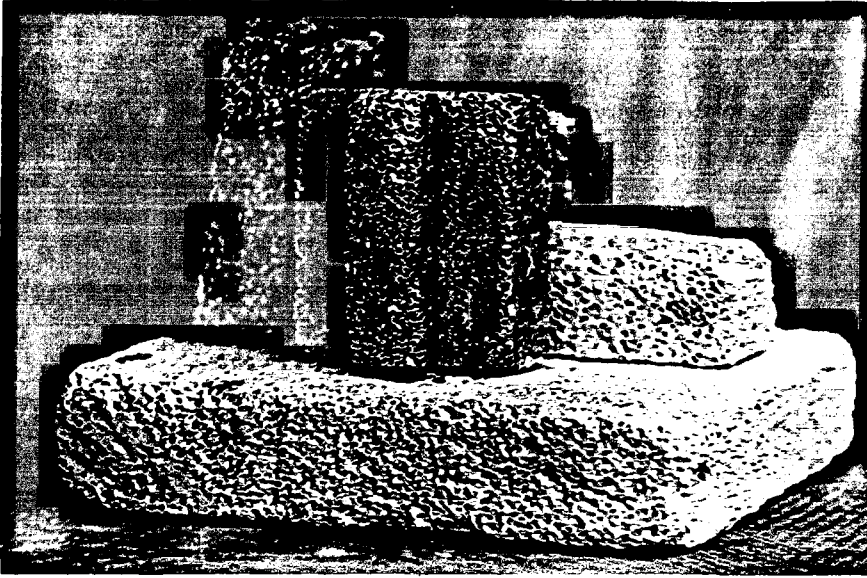

Resim-21 a

Maketlerimde ytong taşını seçmemin nedeni, maket yapmamda pratik bir malzeme olması ve alçı ile de rahat kullanılabilirlik özelliği göstermesidir.

Geometrik elemanlardan oluşan böyle bir kompozisyonda ayrı ışıklı bir alan, ışıklı veya gölgeli olarak algılanabilir. Bu, yanındaki alanların çok veya daha az ışıklı olmasına bağlıdır.

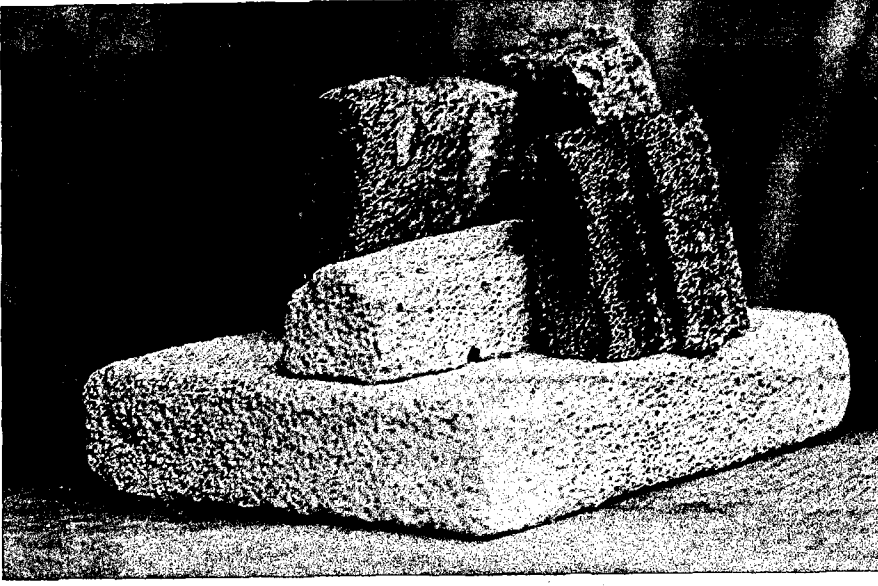
Bu çalışmanın bazı yerlerinde taşın doğal yapısı

Resim b

Resim c

Resim d

içerisinde bir plastik etki araştırılması yapıldı. Bunun içinde doğal yapıdaki kısmın dışını düzledim.(Resim-22)

Resim-22

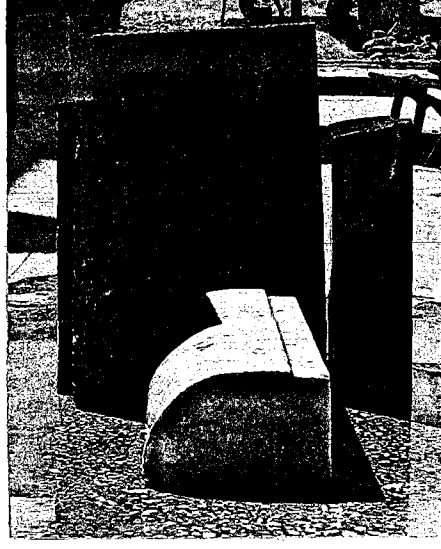
Denenen bu plast k dokunun heykelin b t nl   ne uymad   n  g rd m.

Olu an bu form, z tl k olarak d   n lebilirdi ama kompozisyonun genel yapısı geometrik bir  zellik g sterdi inden z tl k olarak d   n lebilse de geneldeki form dizgesine uygunluk g stermemi tir. Plastik dokudaki sertli i yumu atarak, b t nl   e uymas n  sa lad m. (Resim-23)

Resim-23

 alı mamda a ık-koyu, dokulu ve parlak gibi z tl klar se ilirken, birbirlerinin varlı  n  ortaya koyabilmeleri ve birlikte bir etki yaratabilmelerini d   nd m.

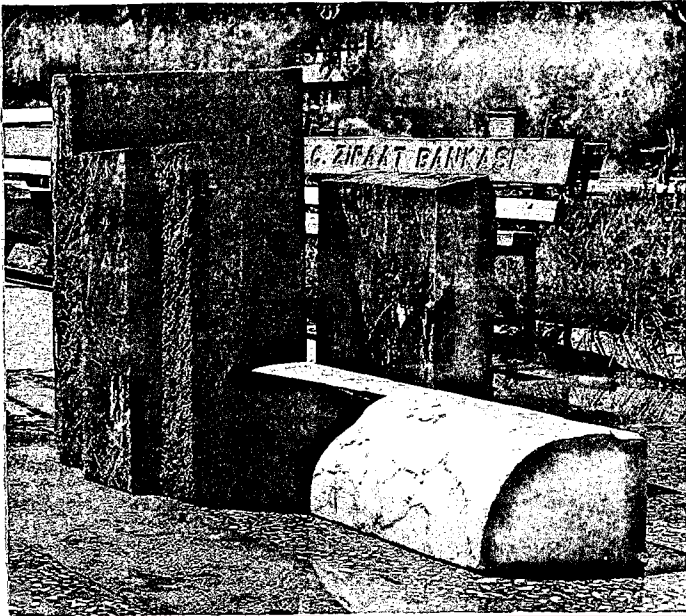
Resim-24

Kompozisyonun orta kısmında kullandığım beyaz mermeri, çevresindeki koyu alanı ortaya çıkarması için kullandım. Bu parçaları uygun bir düzende ve bir bütünlük içerisinde yerleştirdim.(Resim-24)

Simetride bir bütünün parçaları arasında düzen vardır. Bu düzen bir bakıma çalışmamın kaynağındaki elbise kıvrımlarının ritmik düzenidir.

Genelde simetri denilince, bir figürün, bir bütünün parçalarının aynı ölçüye dayalı bir düzeni anlaşılır.

Simetri, bir noktadan sonra monotonluk yarattı, Bunun bir şekilde bozulması gerekiyordu. Simetriyi oluşturan bütünün parçaları arasındaki benzerliğe müdahale etmeden, boyutlarında yaptığım farklılıklarla simetriği bozdum.

Resim: 25

Ateş Kuşu. 115 X 75 X 68 cm.

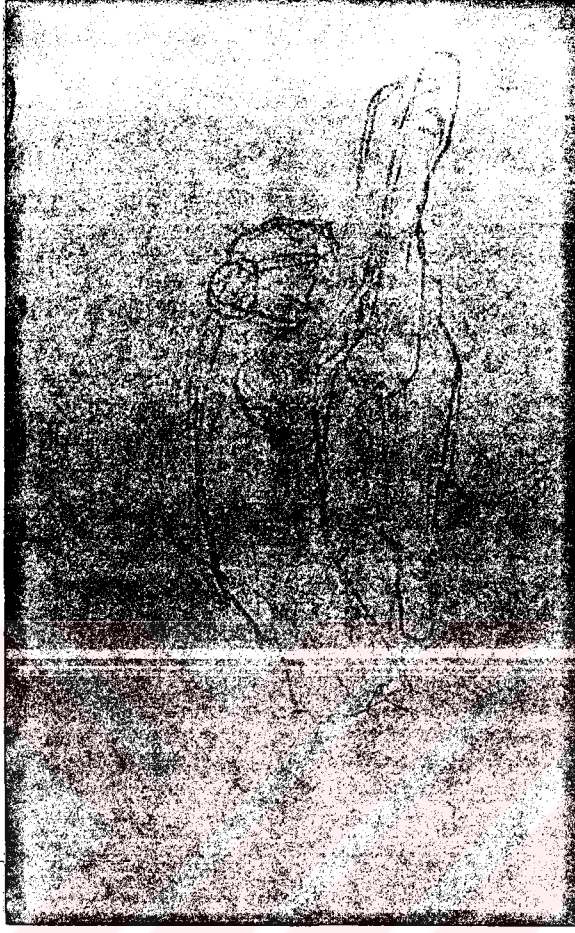
Mermer

Böylelikle bu formu algılayan kişinin, çevresindeki retmik tekrarı düşünmesini ve yeni kurgular geliştirmesini amaçladım.(Resim:25)

Başlangıç aşamasında nesneleri her ne kadar aslına bağlı olarak çizmeye çalışsak da mutlaka değişiklikler olacaktır.

Resimde nesnel olarak yer alan balerin figürünü içerik yüklü biçim olarak ele alıp yorumladım.(Resim:26) Bir önceki çalışmamda hareketli etek kıvrımlarından detaylar alarak oluşturduğum kompozisyondan farklı, tek bir detay ile soyut blokal bir etki vermek istiyorum.

"Soyutun değerinin bilinçli olarak kavranması, somutun soyutlaştırılmasıyla ilgili çalışma sırasında ortaya çıkınca, sanatçı için ele alınacak başlangıç notka-

Resim-26, a

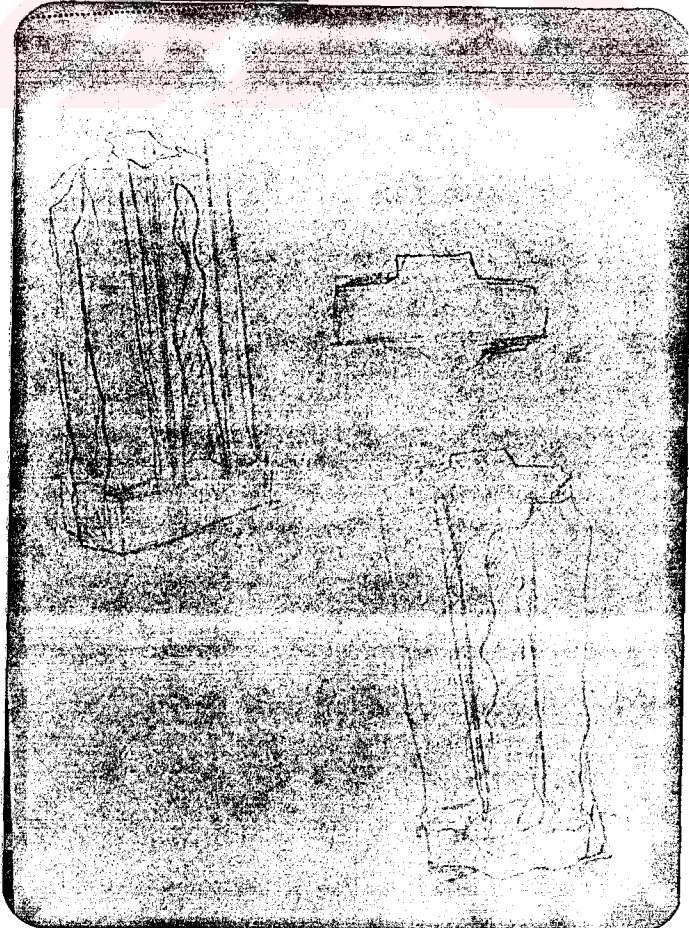
sının kimi hatırlatmalarla yapılacak bir ön saptama olduğu ortaya çıkıyor." (6)

Çalışmamın bu aşamasında çizdiğim bu eskizlerde oluşturduğum form, kitlelerin parçalanmasını gerektiriyordu. Formlarda yaptığım bu geometrik parçalanma, ışığı da istediğim doğrultuda kullanmamı sağladı. Işığı kontrollü bir şekilde planlara dağıtarak dinamik bir özellik kazandırdım. (Resim-26 b,c.)

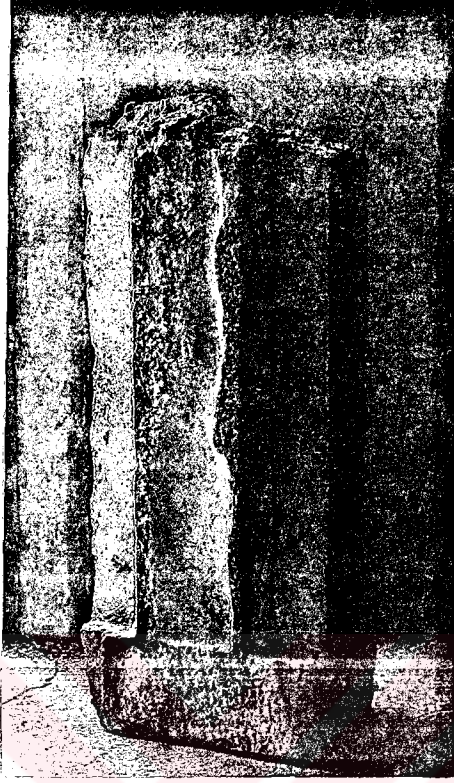
(6) Çağdaş Sanat Felsefesi. A.Turani s.185

Resim b

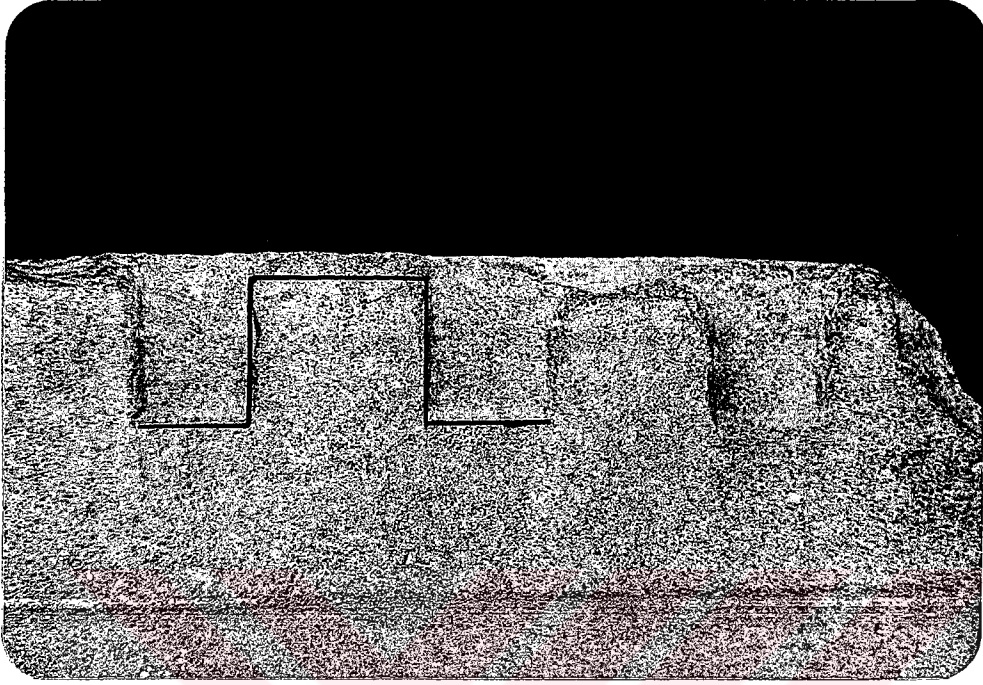
Resim c

Resim-27

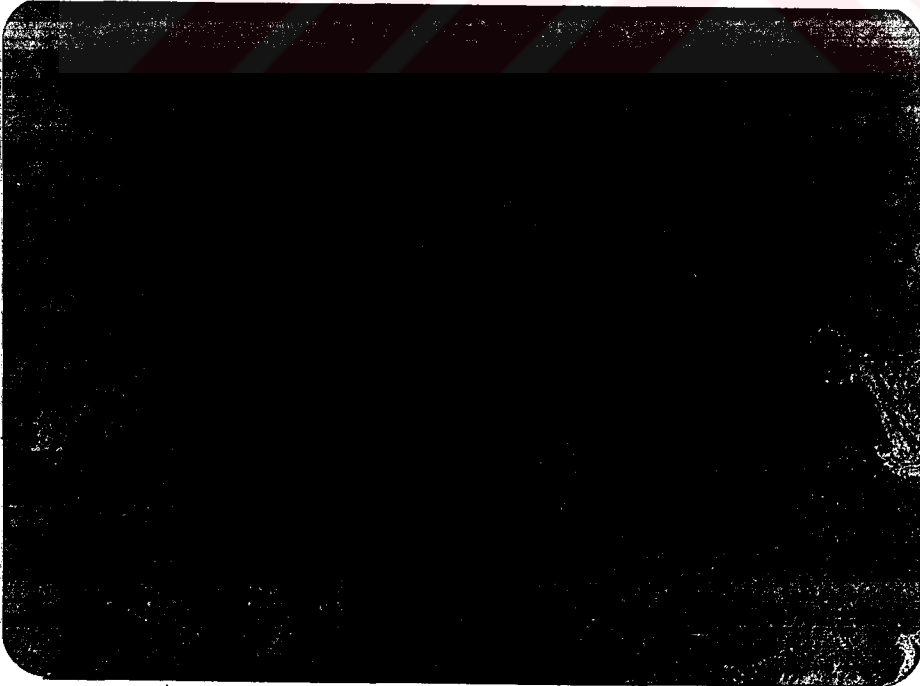
RİTM SONRASI 75X35X25

Negatif ayrıntılar ve düz yüzeyler kadar, taşın kaba kalan kısmı da kopmuşluk etkisi uyandırması bakımından gerekiyordu. Oranları, eksenleri, açıları ve mekanları değiştirerek, sürekli bir araştırma içerisinde, insan figüründen yola çıkarak mimari bir yapı oluşturmaya çalıştım. (Resim-27)

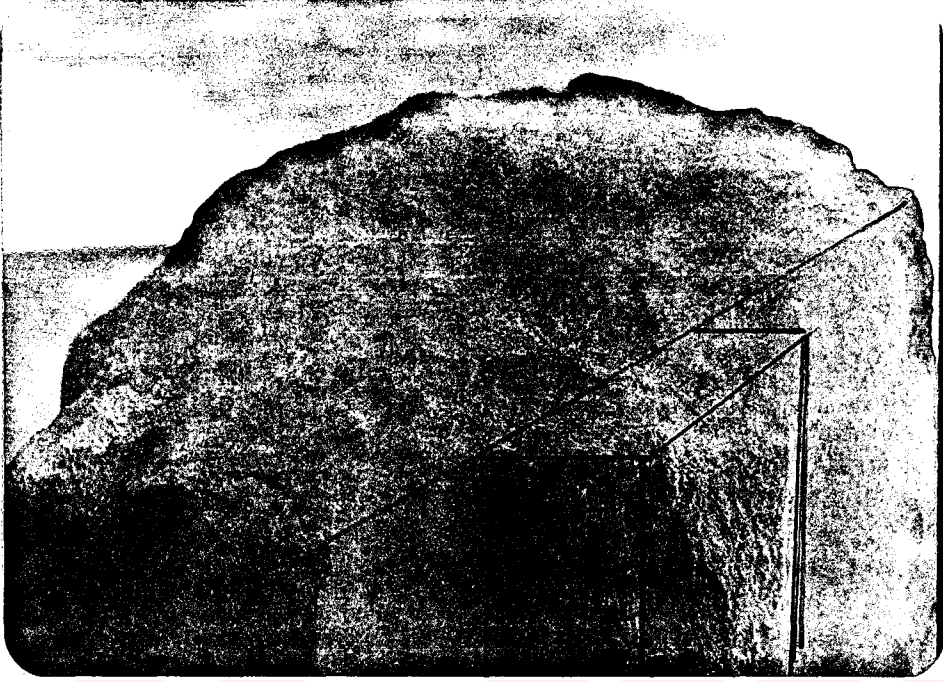
Resim: 28 a

MİMARİ BİR ELEMAN

Resim b

HEYKELİN YAN KESİTİ

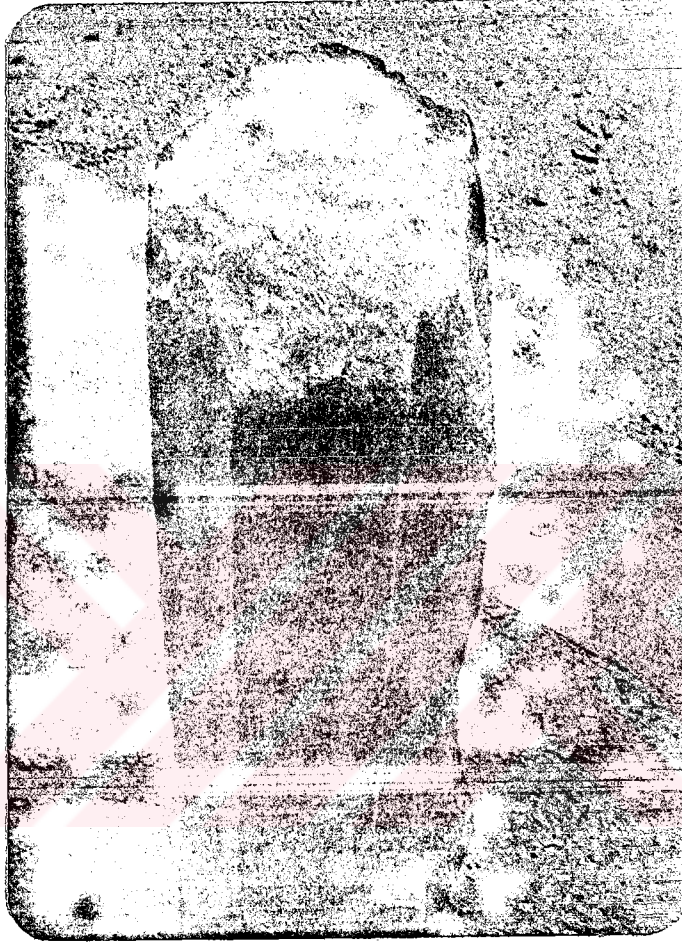
Resim-c

Yerleşimdeki bu özellikler, dikey çizgiler doğrultusunda yönlendirmem heykelin iki yüzeyinde yer alan

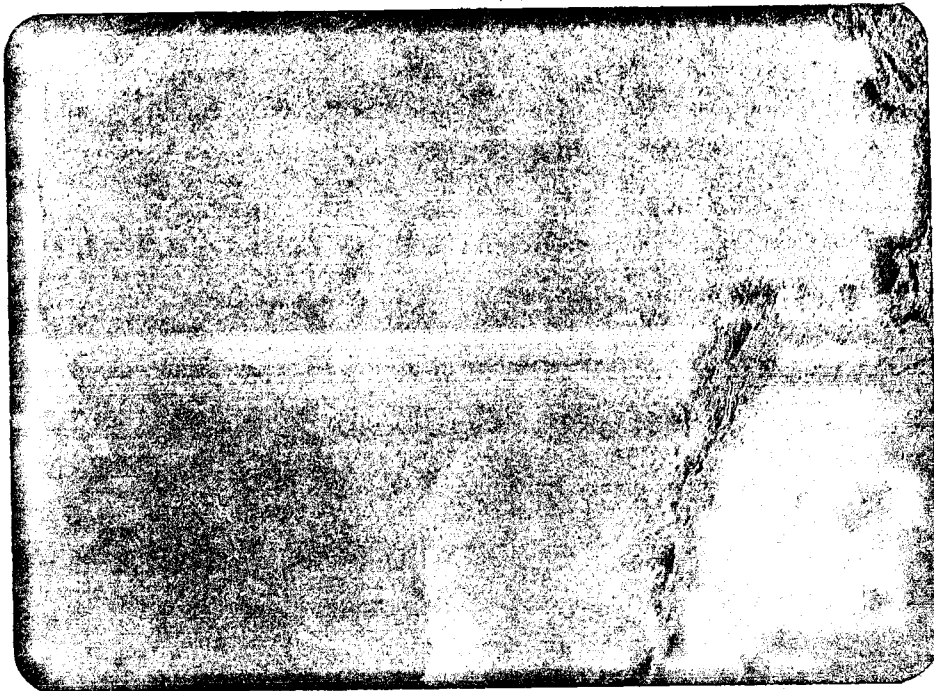

Resim-d

negatif figür izlerinin çevresindeki geometrik formların sınırlarının belli olmasına karşılık, tekrarından oluşan bir süreklilik düşüncesi uyandırması içindir. (Resim:29)

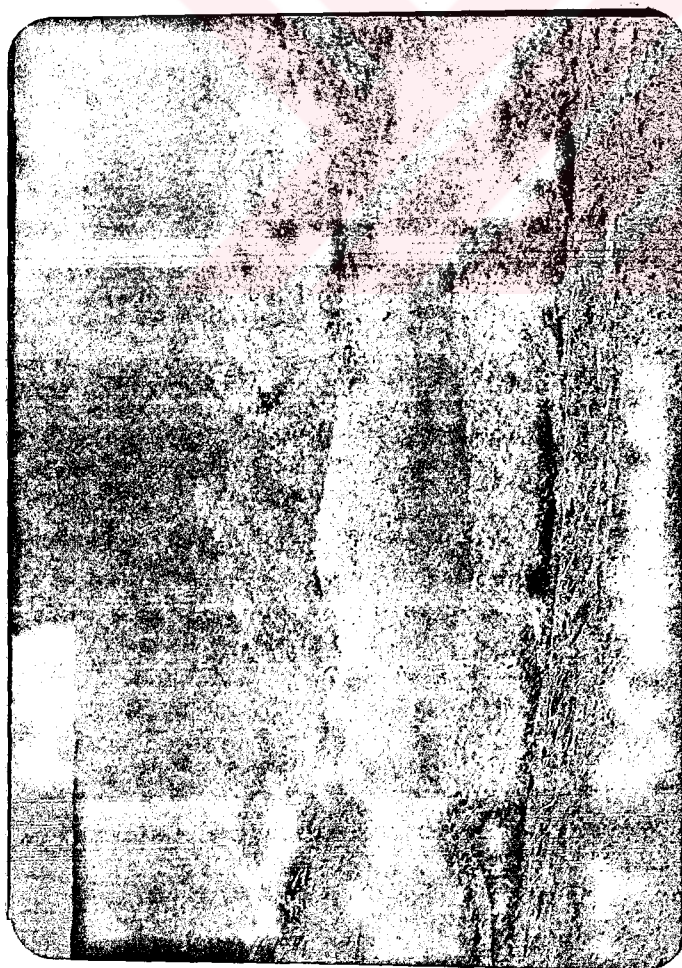
Resim:29

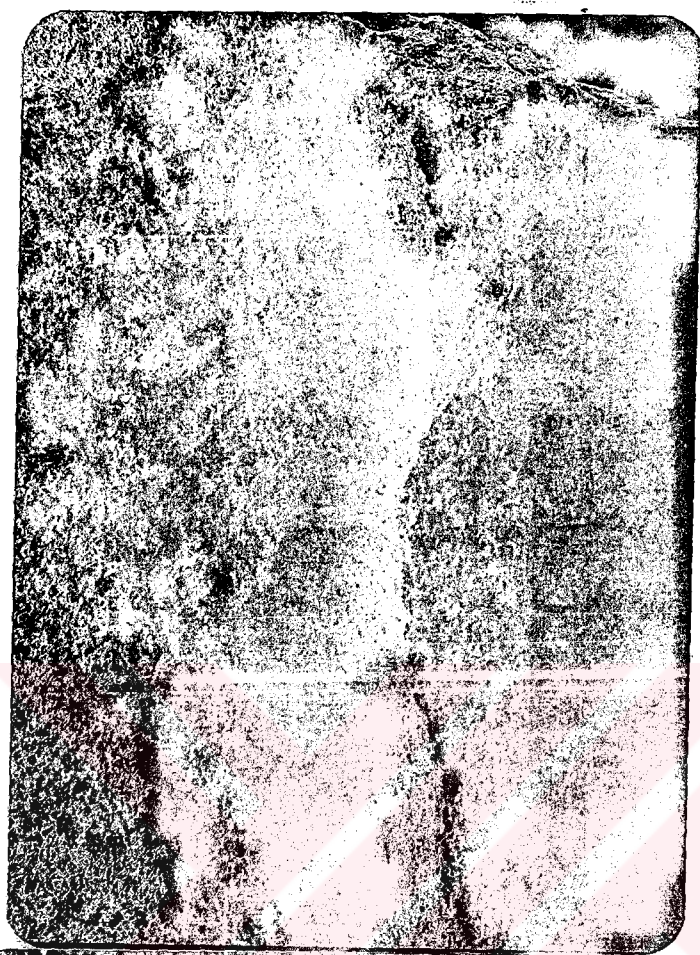
Resim a

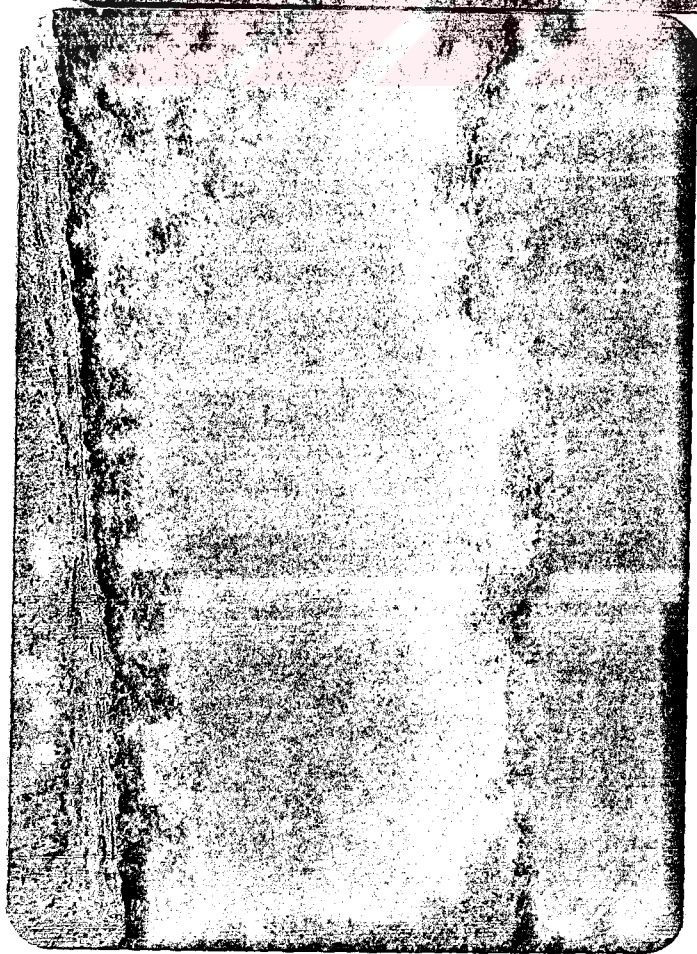
Resim b

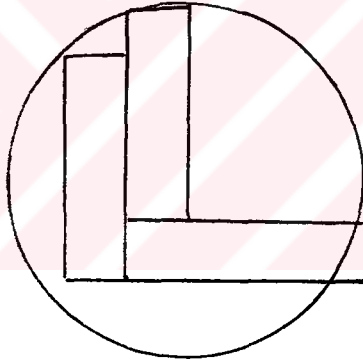
Resim c

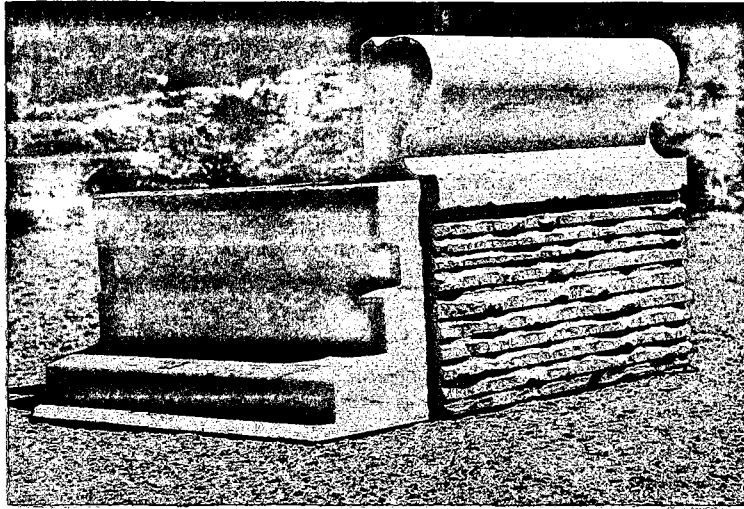
Resim d

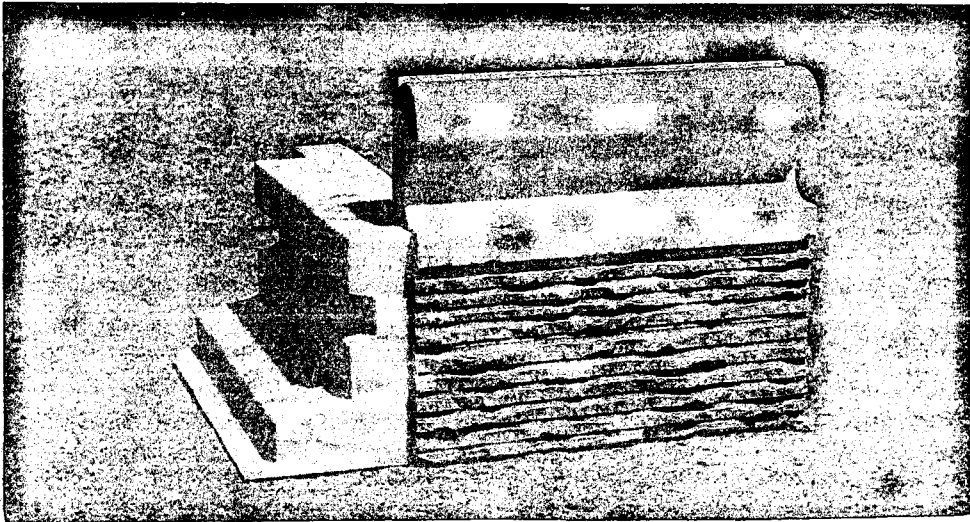
Ritmi oluşturan ögelerin çalışmalarımda belli bir düzen içinde dolaşımından doğan bir hareketlilik yakalamak istedim. Heykeli izleyen bir kişinin gözünün heykelin bir yönüne takılmadan, çevresinde kesintisiz dolaşımını sağlamak için hareketi kompozisyon içinde kesmeden, bir devrim içerisinde sürekli bir devamlılık hissi vermeye çalıştım. Bunu sağlamak için daireye yakın bir şekilde olmasını düşündüm.

Yüzeyde ışık ve gölgeyi net bir şekilde ortaya çıkartacak negatif ve pozitif çizgiler kullandım. Bu etki hemen hemen bütün çalışmalarımda yer almakla birlikte resim 29, 30'da diğerlerine oranla daha ön planda tuttum.

Resim: 29

Resim:30.

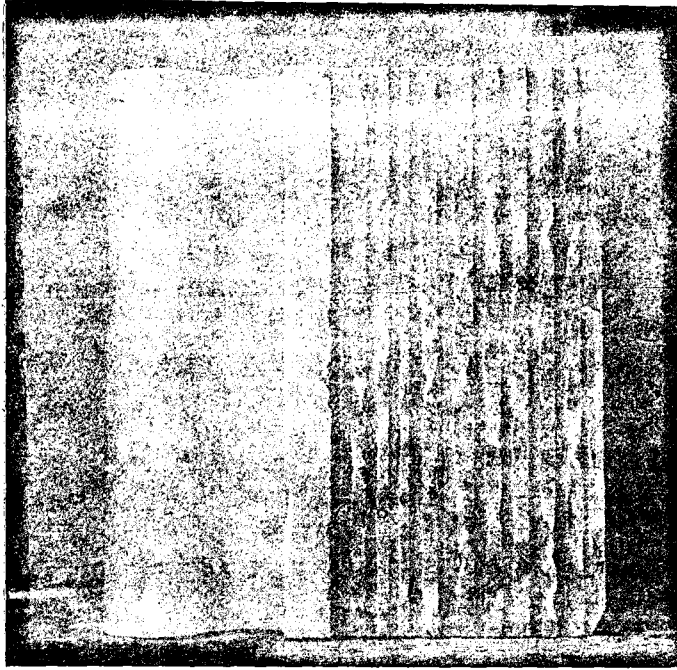
Daha önce belirttiğim gibi çalışmalarımın bir kısmı antik elbise kıvrımlarından ve balerin eteklerinden detaylar alarak oluşturdum.

Bu çalışmamda da bir eteğin soyutlanması düşüncesinden hareket ettim. (Resim:31)

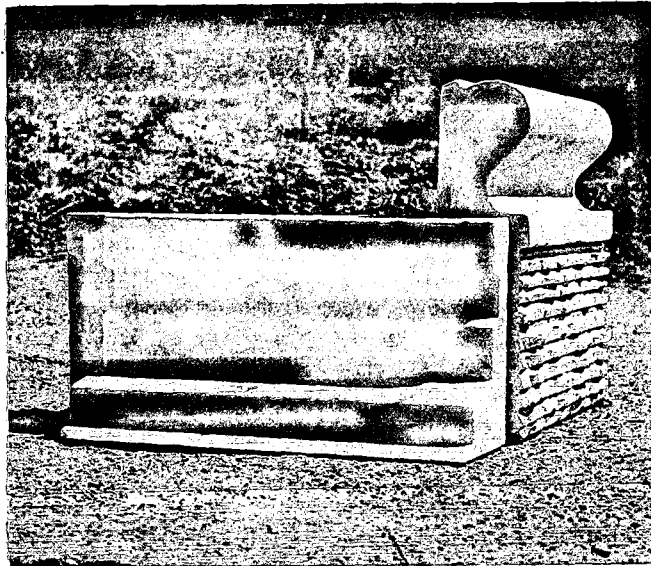
Resim: 31

Üç parçadan oluşan bu kompozisyonda, her biçim kendi etrafındaki biçim ile ilişki içerisindedir. Bu ilişkide yön ve konum bağlantılarıyla sağlamaya çalıştım. (Resim:32)

Resim 132

Resim 33'de olduğu gibi yan yana gelen nesneler bir birleriyle ilişkiye geçerek bir hareketi oluştururlar.

Kuşu Gölü

48X52X34

Resim 33

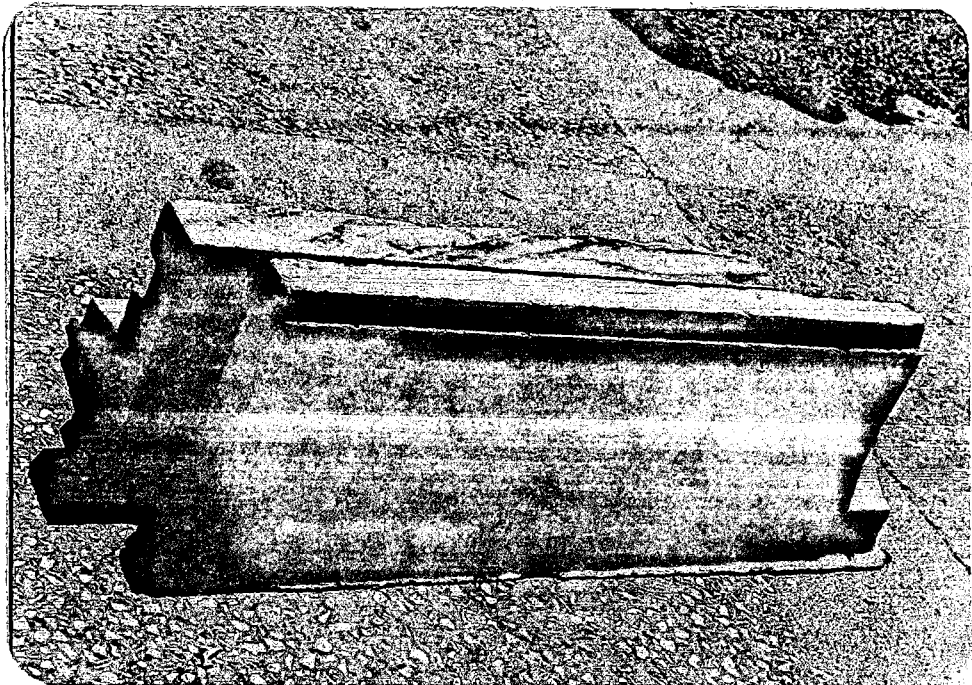
Bu çalışmamda biçimlerin birbirleri içerisindeki yön, uyum ve oranları dengeledim. Resim 34'deki çalışmamda tek ve büyük parçalardan olan geometrik formun yanında, iki

küçük parçanın birbirleriyle ilişkileri ayrıca, küçük ve büyük parçaların ilişkileri gözönüne alındı.

Önceki çalışmadaki küçük parçalar oran olarak büyütülerek daha etkili bir şekile getirilmek istendi.

Resim: 347 a

Resim b

Bu bütündeki hareketlerinin tekrarı birbirine yakın olduğu için aralarını açarak, parçaları zıt yönde kaydardım.

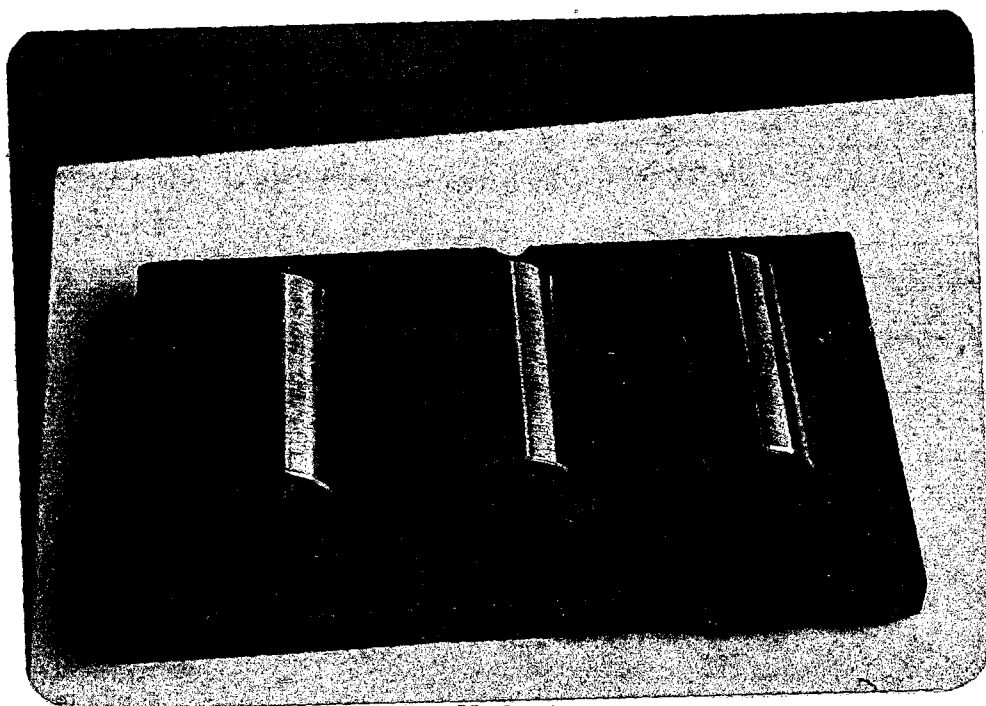
Aynı tekrardan oluşan üç hareketli yüzeyle bir kompozisyon oluşturmak istedim. Düşüncelerime yakın bir düzenlemeyi doğa gözlemlerimde gördüm. (Resim-35) Bu düzenlemede hareket unsuru düşünülmeksizin topraktan çıkarıldıktan sonra bir mekana yerleştirilmiştir. Bu benzerlik bir bakıma hazır nesnelerden bulma ve seçme, bulup seçilen bu nesnelerin estetik bir düzende yerleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Hazır nesnelerle oluşan heykeller Ready Made akımı içinde görülmektedir. Böyle nesnelerin tek yeniliği sanatçının ona sağladığı mekan değişikliğinin getirdiği yeni anlam değişikliği idi. Ben ise bu nesneleri daha farklı, sadece çıkış noktasında göz önünde bulundurdum. Çalışmamın maket aşamasında uygulayacağım malzemeden farklı bir malzeme denedim. Araştırmalarımın bu aşamasında yapıtlarını en uc sadeliğe kadar götüren ve onları değişik malzemelere uygulayan Brancusi'yi inceledim. Bilindiği gibi her madde, madde olarak heykele katkıda bulunur. Ancak, maddelerin farklılığı değişik etki yaratır. Brancusi işte bu madde farklılığından doğan etki farklılığının araştırmıştır. Mermerden oluşturduğu bir formu aynı zamanda bronzda da denemiştir. Mermer, yapısı gereği ışığı depo etmekte, bunun yanında bronz bir ayna gibi ışığı yansıtılmaktadır. Özellikle parlatılmış pirinç makette ışığın parlak yüzeylerde yansması ve bulunduğu çevreyi bir ayna gibi yansıtması görülür.

Resim 35

Resim 36

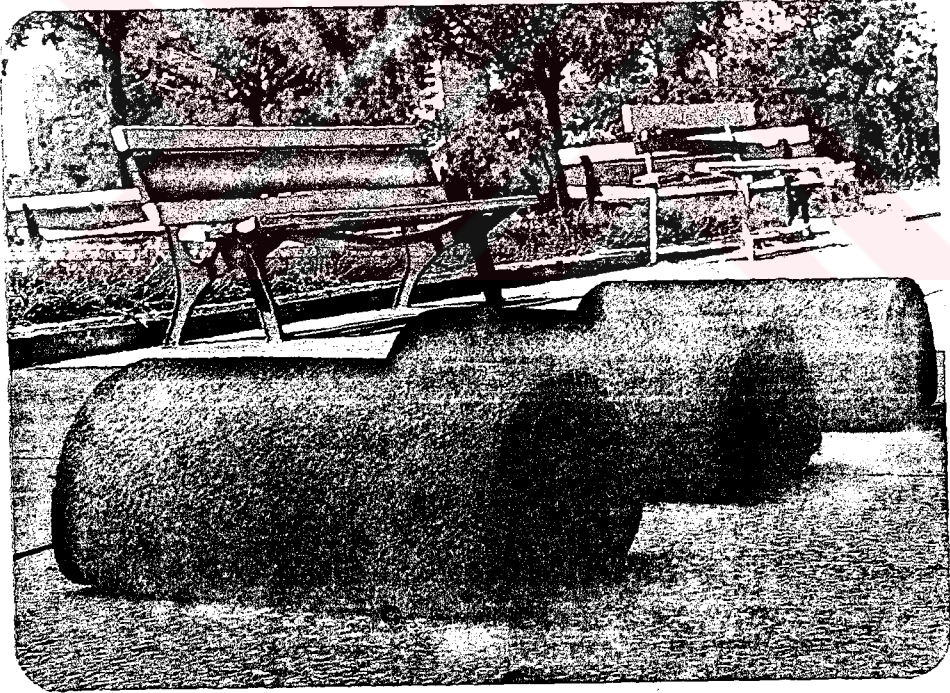

Maket

Maket

Hareketli yüzeylerden alınan üç detay ile oluşturulan kompozisyonda ışık ve gölgeyi araştırdım. Işık-gölgenin farklı kullanımı heykele değişik özellikler kazandırmıştır. Ankit Mısır, Mezapotamya ve Arkaik Yunan heykellerinde kitlenin bir blok olma özelliği göstermesi nedeniyle ışığa düz, uyumlu yüzeyler sunarlar. Işık, heykelin kitle si üzerinde parçalı değildir. Çalışmamın bir başka amacı da doğal koşullarda ilgi çekmeyen nesnelere yeni bir bakış açısı getirmek, insanların bu nesnelere yeniden bakmasını sağlamaktır. (Resim-37)

Resim-37

Resim-37, a

Resim-37, b

SONUÇ

Dans, sadece görsel olarak insanların estetik duyguları ihtiyacını karşılayan anlatım aracı olamaz. İnsanın duygularını ve yaradılışına ilişkin biçimlerinin aktarımından doğar. Uygarlık düzeyleri ve kültürler değiştikçe dansın amacı da değişmiştir. Görsel alan dışında yeni arayışların ortaya çıkmasıyla hareket ve ritm gibi yönleri de farklı şekillerde ele alınmıştır.

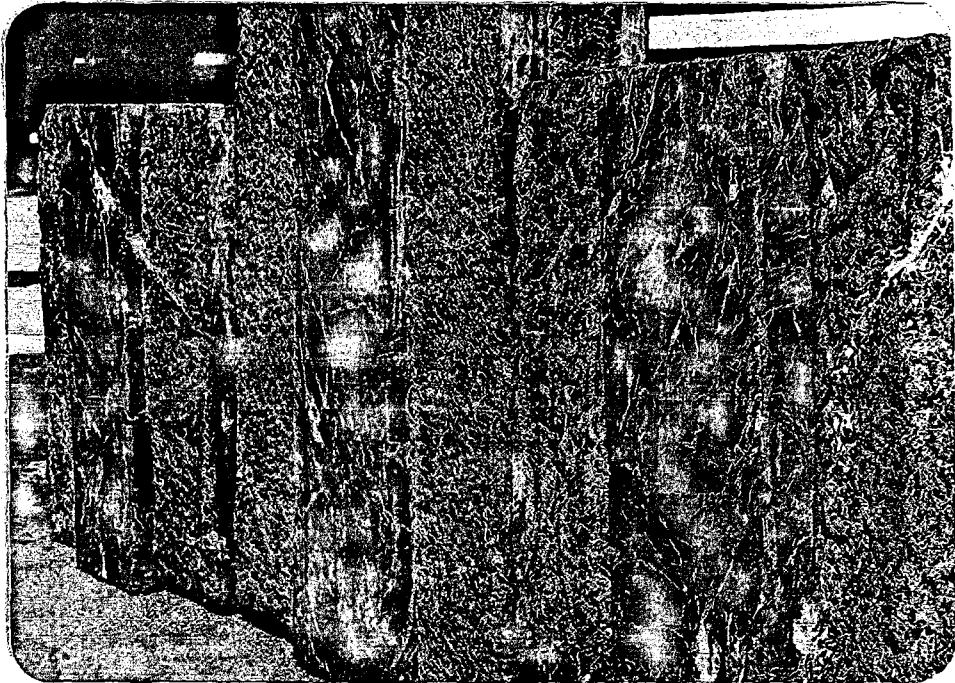
Antik heykellerdeki elbise kıvrımlarının oluşturduğu ritmik düzene farklı bir yaklaşımla bakmak gerekli görülmüştür. Bu yaklaşımla modern heykelin anlatım biçimi duyarlılığı yüzeylerdeki geometrik planlardan oluşturulan bir anlatım dili oluşturulmaya gidilmiştir.

Plastik değerlerin anlatılabilmesi gibi olanakları ve özellikleri, geniş bir araştırmayla çalışmalarına aktarmaya çalıştım. Bu aktarmayla da çıkış noktasından farklı günümüz anlatımına daha yakın bir biçimlemeye varılabileceği sonucu ortaya çıkmıştır.

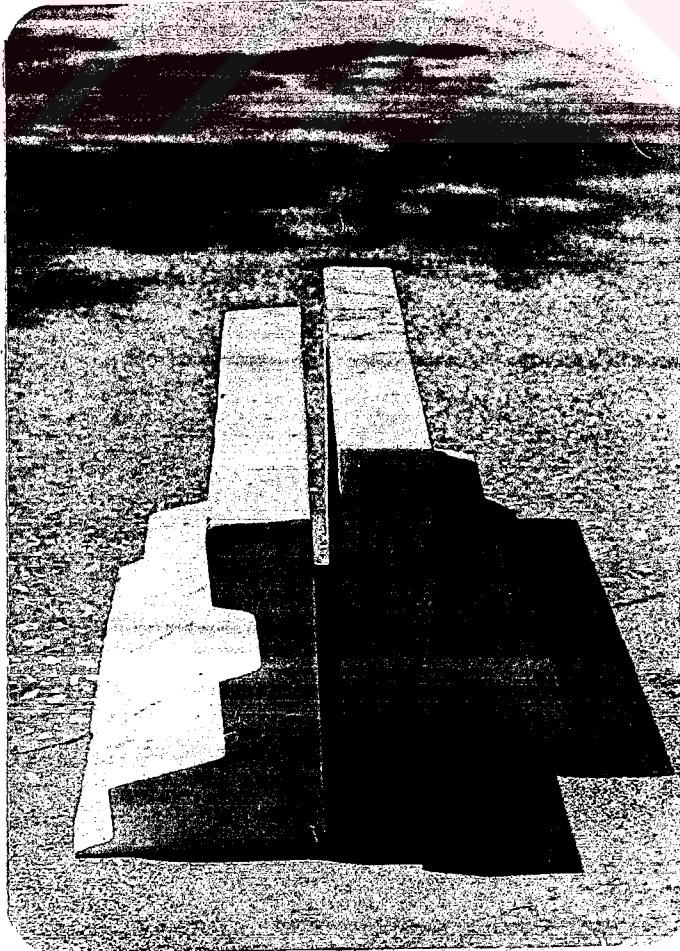
Dans, çağdaş alanda kendisinin farklı bir boyutunu gösterecek insanların bakış açıları genişletilerek yenilikler kazandırılacaktır.

ÇALIŞMALARIN BENZER YÖNLERİ

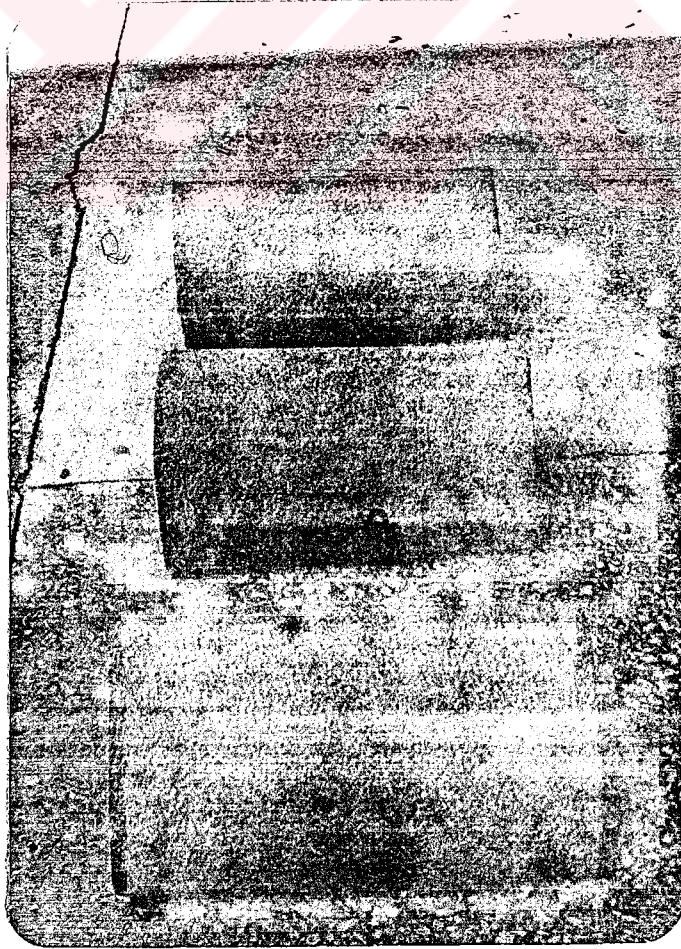
Yüksek Lisans Sanat Eseri süresince yapılan çalışmalarda ortak bazı noktalar kullanılmıştır. Bunlar, elbise kıvrımlarının ritmik akıcılığıdır. Oluşturulan kompozisyonlarda bir bütünden alınan detay etkisi olmasıdır.

Işık-gölgenin sert planlar içinde, geometrik şekillerde kullanılması.

Kompozisyonların açık form özelliği göstermesi.

K A Y N A K Ç A

- GOMBRICH, E.H : Sanatın Öyküsü
1980 Çev.Bedrettin Cömert
Remzi Kitabevi Yayınları.
- SAVAŞ, Remzi : Modelaj
- SAVAŞ, Remzi : İnşa ve Form
1977-78 Yaygın Yükseköğretim Kurumu
Eğitim Enstitüleri
Resim-İş Bölümü.
- Müzik Ansiklopedisi : Cilt 2.
1985
- Türkiye'de Sanatın
Bugünü ve Yarını : H.Ü.Güzel Sanatlar Fak.Yay.
1985 (17-19 Nisan)
- Meydan Larousse : Cilt 3.
- Türk Ark.Dergisi : Sayı 2.
1983
- Türkiye'de ve ABD.'de
Çağdaş Plastik Sanatlar: H.Ü.Güzel Sanatlar Fak.Yay.
Sayı 5.
- İç Mekan Düzenleme Bilim Dalı Konferansları